

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ,
ІНЖЕНЕРІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Тамара ДУДАР
«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 101 «ЕКОЛОГІЯ»,
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«ЕКОЛОГІЯ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»

**Тема: «Імплементация природоохоронних директив Європейського Союзу
в систему екологічного супроводу в Україні»**

Виконавець: здобувач групи ЕК-201м
Мащенко-Костенецький Артем Олексійович
(студент, група, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: к.б.н., доцент кафедри екології Падун Алла Олексіївна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Консультант розділу «Охорона праці»: _____ Катерина Кажан
(підпис) (П.І.Б.)

Нормоконтролер: _____ Андріан Явнюк
(підпис) (П.І.Б.)

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
Кафедра екології
Напрямок (спеціальність, спеціалізація): спеціальність 101 «Екологія»,
ОПШ «Екологія та охорона навколишнього середовища»
(шифр, найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Дудар Т. В.
« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи
Мащенко-Костенецького Артема Олексійовича

1. Тема роботи «Імплементация природоохоронних деректив Європейського Союзу в систему екологічного супроводу в Україні» затверджена наказом ректора від «10» липня 2023р. №1096/ст.

2. Термін виконання роботи: з 2.10.2023 по 31.12.2023 р..

3. Вихідні дані роботи: літературні джерела, матеріали отримані під час проходження переддипломної практики, аналіз літературних даних та законодавчих документів, застосування методики картування при аналізі законодавчих актів України та Євросоюзу.

4. Зміст пояснювальної записки: вступ, питання охорони довкілля в угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, особливості процесу апроксимації екологічного законодавства України до права ЄС, нормативно-правове регулювання природоохоронної діяльності в умовах євроінтеграції України, висновки.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: таблиці, рисунки.

6. Календарний план-графік

№ п/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Складання плану кваліфікаційної роботи	2.10.23-4.10.23	
2	Опрацювання закордонних та вітчизняних літературних джерел	5.10.23-25.10.23	
3	Опрацювання інформації (групування, зведення у таблиці, побудова схем)	25.10.23-10.11.23	
4	Аналіз, узагальнення інформації по сучасному стану імплементації законодавства ЄС питань в Україні	11.11.23-23.11.23	
5	Перший передзахист кваліфікаційної роботи	23.11.23	
6	Обробка і оформлення вихідних матеріалів дипломної роботи	24.11.23-12.12.23	
7	Формування висновків і рекомендацій	13.12.23-15.12.23	
8	Другий передзахист кваліфікаційної роботи	15.12.23	
9	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог діючих стандартів	15.12.23-21.12.23	
10	Захист дипломної роботи	25.12.23	

7. Консультація з окремого(мих) розділу(ів):

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б.)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці	Кажан К. І.		

8. Дата видачі завдання: « 2 » жовтня 2023 р.

Керівник дипломної роботи:

(підпис керівника)

Падун А.О.
(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання:

(підпис випускника)

Мащенко-Костенецький А.О.
(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Імплементация природоохоронних директив Європейського Союзу в систему екологічного супроводу в Україні»: 84 с., 11 рис., 6 табл., 61 літературне джерело, 2 додатки.

Об'єкт – гармонізація українського та європейського природоохоронного законодавства.

Предмет дослідження – удосконалення системи екологічного супроводу в Україні за рахунок впровадження європейських практик.

Мета роботи – дослідження особливостей імплементации природоохоронних директив Європейського союзу в законодавство України.

В дипломній роботі визначено складові охорони довкілля в угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом а також особливості процесу апроксимації екологічного законодавства України до права ЄС та проаналізовано нормативно-правове регулювання природоохоронної діяльності в умовах євроінтеграції України з використанням методики картування процесу імплементации найкращих практик ЄС.

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ, ПРИРОДООХОРОННІ ДИРЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ, ЕКОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ

ЄС – Європейський Союз;

ЄЗК – Європейський зелений курс;

УА – Угода про асоціацію між Україною та ЄС;

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ПИТАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ^[L]_[SEP] В УГОДІ ПРО АСОЦІАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	11
1.1. Екологічна складова в Угоді про Асоціацію Україна ЄС.....	11
1.2. Екологічні цінності для України та ЄС.....	17
1.3. Висновки до розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ АПРОКСИМАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС.....	23
2.1. Адаптація екологічного законодавства України до нормативно-правових актів ЄС.....	23
2.2. Європейський зелений курс: дорожня карта для України щодо імплементації екологічної політики ЄС.....	30
2.3. Висновки до розділу.....	34
РОЗДІЛ 3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДО-ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	35
3.1. Особливості сучасної екологічної політики ЄС.....	35
3.2. Правові акти ЄС та зобов'язання України у сфері довкілля.....	38
3.3. Порівняльний аналіз законодавства України та ЄС у сфері охорони атмосферного повітря.....	44
3.4. Можливості та ризики адаптація екологічного законодавства України до природоохоронних директив ЄС в рамках ЄЗК.....	52
3.5. Висновки до розділу.....	52
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	54
4.1. Аналіз шкідливих та небезпечних чинників робочого місця інженера-еколога..	54
4.2. Вплив статичної електрики на людину.....	57

4.3. Заходи щодо захисту від статичної електрики.....	59
4.4. Пожежна безпека.....	62
4.5. Висновки до розділу.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) ми взяли зобов'язання щодо ефективної імплементації кращих практик з охорони навколишнього середовища в законодавство України та систему екологічного супроводу виробничої, промислової та іншої діяльності. Питання довкілля та зміни клімату (Глава 27 Угоди) потребує швидшого та ефективнішого впровадження європейських реформ та політики для забезпечення зеленої відбудови та відновлення України. Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає у сфері охорони довкілля формування законодавства, політики та практики європейського взірця. Ефективна імплементація екологічних зобов'язань України формується в рамках двосторонніх відносин Україна-ЄС (через Угоду про асоціацію) та в рамках багатосторонньої євроінтеграційної співпраці (через ініціативи Європейської політики сусідства та Східного партнерства). А це 80 основних директив та регламентів ЄС.

24 березня 2023 оприлюднено Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік по сферам. Згідно з інформацією уряду виконання зобов'язань у сфері охорони навколишнього середовища становить становить 77% - передбачених Угодою про асоціацію, загальний прогрес виконання угоди в цій сфері за 2022 рік – 17%. На шляху до ЄС в Українське законодавство було імплементовано ряд законодавчих деректив ЄС. В 2023 році законодавство України стало ближчим до законодавства ЄС у галузях рибного господарства; хімічної продукції викиди та управління відходами.

Особливо актуальним для Української системи екологічного супроводу є Європейський зелений курс – це програма дій Європейської Комісії, в центрі якої – амбіційний план переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Європейський зелений курс передбачає заходи в таких дев'яти сферах: клімат, енергетика, промислова стратегія для циркулярної економіки (використання вторинної сировини), стала і розумна мобільність, зелена сільськогосподарська

політика, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, фінансові інструменти, ЄС як глобальний лідер. Водночас, слід брати до уваги увесь спектр наслідків Європейського зеленого курсу для України в контексті можливостей створює і спільні проблеми і особливі загрози.

Надзвичайно важливою є імплементація директиви ЄС (2004/35/), що визначає правові рамки механізму запобігання чи ліквідації наслідків екологічної шкоди кінцевим результатом якого є повернення, відновлення природних ресурсів до вихідного стану, який існував до заподіяння шкоди. Для забезпечення балансу між екологічними вимогами та інтересами економічного зростання зважаючи як в міжнародному бізнесі, так і в Україні, необхідно практично забезпечити екологічний супровід діяльності, як систему, що враховує доцільність впровадження природоохоронних директив Європейського Союзу. Не зважаючи на те, що в Україні політичні, інституційні, правові, технічні, фінансові фактори впливають на виконання чи гальмування імплементації положень Угоди про асоціацію в частині довкілля та зміни клімату реформи можуть відбуватися відповідно до останніх європейських трендів і бути ефективними і результативними.

Механізм покращення імплементації природоохоронних директив Європейського Союзу в законодавство України відповідно до Угоди про асоціацію має базуватись на основі, зокрема: створення “рамок апроксимації”, посилення ролі ЄС, про-активна позиція уряду України та контроль за імплементацією, посилення реформ в інших сферах забезпечення.

Об’єкт дослідження – гармонізація українського та європейського природоохоронного законодавства.

Предмет дослідження – удосконалення системи екологічного супроводу в Україні за рахунок впровадження європейських практик.

Мета роботи – дослідження особливостей імплементації природоохоронних директив Європейського союзу в законодавство України.

Завдання роботи:

1. Охарактеризувати складові охорони довкілля в угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

2. З'ясувати особливості процесу апроксимації екологічного законодавства України до права ЄС.

3. Проаналізувати нормативно-правове регулювання природоохоронної діяльності в умовах євроінтеграції України з використанням методики картування процесу імплементації найкращих практик ЄС.

Наукова новизна отриманих результатів. Визначено особливості сучасного стану імплементації директив, регламентів та практик законодавства Європейського Союзу в процесі апроксимації законодавства України до права ЄС у сфері довкілля.

Практичне значення. Оцінка поточного стану впровадження євроінтеграційних реформ у природоохоронній сфері України для розширення сфери екологічного супроводу діяльності.

Особистий внесок. Проведено аналіз сучасного стану апроксимації екологічних директив та регламентів горизонтального та секторального законодавства та практики Європейського зеленого курсу в законодавство екологічного супроводу галузей господарювання та сфер діяльності в Україні з використанням методики картування процесу імплементації найкращих практик ЄС.

Апробація:

- виступ на науково-практичному семінарі студентів за результатами переддипломної практики;

- XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Екологічна безпека держави»;

- IV Всеукраїнська студентська наукова конференція “Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи та перспективи”, м. Івано-Франківськ.

Публікації:

Мащенко-Костенецький А.О. Екологічний супровід підприємств в Україні: стан та перспективи. *Екологічна безпека держави*: зб. тез доп. XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів (м. Київ 20 квітня 2023 року) / Національний авіаційний університет. Київ: НАУ, 2023. – С.79.

Мащенко-Костенецький А.О. Імплементація природоохоронних директив Європейського Союзу в систему екологічного супроводу в Україні. *Науковий*

простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи:
матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції (Івано-Франківськ,
15.12.2023), 2023. С. 363-364.

РОЗДІЛ 1

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ^[1]_{SEP} В УГОДІ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

1.1. Екологічна складова в Угоді про Асоціацію Україна - ЄС

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, що була ратифікована 16 вересня 2014 року, визначено заходи у 16 сферах, зокрема і у сфері “навколишнє середовище” (рис. 1.1.), що є надзвичайно важливим для поступової апроксимації національного законодавства відповідно до законодавством Європейського Союзу (ЄС).

Стаття 63 Угоди про партнерство і співробітництво передбачає, що «Сторони розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища» шляхом «удосконалення законодавства в напрямку стандартів Співтовариства» [57].

Дана Угода про партнерство і співробітництво була розрахована на десять років і передбачалось автоматичне подовження на один рік. Ось чому у лютому 2005 р. в рамках Європейської політики сусідства було прийнято План дій Україна – ЄС на основі Угоди про партнерство і співробітництво.

Виділено три групи заходів у Плані дій Україна – ЄС щодо питань охорони навколишнього середовища, яким присвячено окремий розділ [58]

I. Створення умов та впровадження якісного управління у сфері навколишнього середовища, зокрема, передбачення започаткування, серед іншого, впливу на довкілля, особливо що стосується транскордонних територій і комплексу міроприємств на виконання Орхуської конвенції.

II. Виконання планів та програм в ключових підсекторах законодавства щодо стану навколишнього середовища:

Рис. 1.1. Екологічна складова (навколишнє природне середовище) в Угоді про асоціацію

- відповідно до зобов'язань Йоганнесбурзького саміту раціональне, збалансоване використання природних ресурсів;
- превентивні заходи щодо;
- запобігання погіршенню стану довкілля.

III. У сфері охорони навколишнього середовища розширення співробітництва по впровадженню положень Рамкової конвенції ООН та Кіотського протоколу та про зміну клімату. Участь Робочої групи Україна – ЄС з питань зміни клімату у діяльності Європейського агентства з охорони навколишнього середовища та у Робочій групі Дунай – Чорне море.

Передбачено, що «імплементация Плану дій значно наблизить українське законодавство, норми та стандарти до законодавства Європейського Союзу».

План дій поглиблення політичного співробітництва і розширення рамок може

забезпечити підтримку та конкретні активні заходи допомоги в адаптації законодавства України до норм і стандартів ЄС. Це може бути забезпечено комплексною програмою заходів:

- надання технічної допомоги;
- обмін досвідом між державними службовцями;
- цільові консультації;
- підтримку технічної допомоги (TAIEX) через механізм обміну інформацією.

Комплексний перелік пріоритетів, що мають надзвичайно важливе значення, установив саме цей План дій, де особливо приділили увагу поступовій, планомірній апроксимації (наближення) законодавства, норм і стандартів України до директив та регламентів природоохоронного законодавства, норм і стандартів ЄС []. Цей План дій розраховували на часові рамки у три роки.

Заміну Угоди про асоціацію між Україною та ЄС новою визначили в ході переговорного процесу в березні 2007 р.

На заміну Плану дій Україна – ЄС, який мав би «підготувати та сприяти процесові набрання чинності Угодою про асоціацію» сторони уклали новий практичний інструмент - Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію, який набрав чинності 23 листопада 2009 р.

Угода про асоціацію розглядається двома Сторонами. як сучасний та ефективний підхід до виконання амбітних складових планових завдань асоціації в рамках програми Східного партнерства. Це включає також розгляд перспектив впровадження планових завдань з розділу про глибоку та всебічну зону вільної торгівлі, а також комплексною програмою апроксимації законодавства України до *acquis communautaire* ЄС.

Як один з інструментів апроксимації в Порядку денному асоціації передбачено співпрацю України та ЄС по підготовці до наближення до актів *acquis communautaire* ЄС, що зазначені у відповідних додатках до Угоди про асоціацію. Особливо слід відмітити, як один з інструментів імплементації, як один з інструментів імплементації. консультативну допомогу в структурованому процесі

наближення законодавства України до законодавства ЄС.

На нашу думку, охорона та захист довкілля є однією з пріоритетних сфер апроксимації вітчизняного законодавства до вимог ЄС. Зміцнення та розвиток співпраці України з ЄС в питаннях охорони навколишнього природного середовища буде сприяти розвитку зеленої економіки та впровадженню цілей сталого розвитку. Таке співробітництво має здійснюватися на основі рівності та з урахуванням інтересів всіх країн і при взаємній вигоді у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Правові вимоги до процесу апроксимації екологічного законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля визначено в базових міжнародно-правових нормах двосторонньої співпраці України з ЄС і нормативно-правових актах національного законодавства України [55].

Реалізація завдань складових екологічної політики формується та може бути забезпечена за рахунок ефективного функціонування системи законодавства у сфері охорони довкілля, яке спрямоване на досягнення національних пріоритетів. Екологічне законодавство України визначає наступні основні вимогами до процесу апроксимації:

- відповідність Конституції України;
- наближення до відповідних директив та регламентів ЄС;
- забезпечення впровадження багатосторонніх екологічних угод: конвенцій, протоколів тощо, де України є стороною;
- реалістичність виконання;
- соціальна прийнятність та вигода для України;
- ефективність в структурі зеленої економіки.

Саме оновлене законодавство може сприяти стимулюванню впровадження інноваційних екологічних технологій та забезпечити розв'язання екологічних проблем за рахунок застосування відповідних економічних інструментів та розширення сфери екологічних послуг. На нашу думку, сфера екологічних послуг, займає особливе місце в цих процесах.

Екопослуги у галузях виробництва та сферах надання послуг - це використання

певного організаційного порядку, який відповідає цілям успішного бізнесу, який функціонує на засадах і природовідповідності та дотримання екологічних вимог.

Хоча багато питань, пов'язаних з формуванням ринку екопослуг та чіткого функціонування організаційного механізму, зокрема щодо запровадження таких послуг у виробництві та промисловості. Основним змістом екологічних послуг є поліпшення стану довкілля через впровадження системи запобігання чи усунення шкідливого впливу компонентів виробничого процесу. Ринок екологічних послуг це особливий вид соціально-економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є послуги, що забезпечують дотримання вимог екологічного законодавства.

Практична значимість ринку екологічних послуг це система, що сформована структурними складовими:

- суб'єкти – постачальники та споживачі;
- об'єкти ринку різноманітних видів екологічних послуг;
- інституції та інфраструктура ринку - установи, підприємства, організації.

Згідно Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами визначені зобов'язання напрями співробітництва [61]. Серед яких визначають:

- обмін інформацією;
- поширення досвіду;
- доступ до протоколів екологічно чистих технологій;
- спільна дослідницька діяльність;
- подолання наслідків стихійних лих та надзвичайних ситуацій спільними зусиллями;
- застосування превентивних заходів щодо проблем та загроз на транскордонних територіях.

Основними цілями співробітництва у сфері охорони довкілля виділяють:

- розвиток та впровадження стратегії у сфері охорони та збереження навколишнього середовища;
- проведення інституційних реформ для забезпечення виконання та впровадження природоохоронного законодавства;

- розподіл повноважень природоохоронних органів на різних рівнях від національного до муніципального;
- затвердження процедури прийняття та виконання рішень;
- систему заходів щодо інтеграції природоохоронної політики в інші правові сфери держави;
- механізм визначення та перегляду потреб щодо необхідних людських і фінансових ресурсів;
- розвиток та впровадження галузевих стратегій - поліпшення якості повітря, якості води;
- управління водними ресурсами, включаючи морську акваторію та середовище;
- управління відходами;
- захист біоти та середовища їх існування;
- превентивні заходи щодо промислового забруднення та промислових аварій;
- розширення імплементації політики з питань зміни клімату.

Отже, важливим фактором забезпечення імплементації положень Угоди про асоціацію є впровадження та дотримання екологічних норм ЄС. На сьогодні, активно йдеться про планування, розробка та ухвалення законодавчих і нормативно-правових актів в процесі адаптації національного законодавства до 29 директив та регламентів ЄС у восьми тематичних сферах.

З часу коли була ратифікована Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2016 рік) та надання статусу кандидата на членство (2022 рік) питання довкілля та зміни клімату (Глава 27) потребували швидшого та ефективнішого впровадження європейських реформ та політики для забезпечення зеленої відбудови та відновлення України.

14 грудня 2023 року Європейська Рада оголосила про початок переговорів про вступ України до ЄС. Це означає що попереду велика робота щодо інтеграції держави, усіх інституцій та усіх норм законодавства до вимог Євросоюзу. Тепер виконавчий орган блоку природоохоронного законодавства розпочне технічну роботу з підготовки процесу вступу, яка передбачає складання планів і перевірку

рівня відповідності українського екологічного законодавства європейському паралельно із завершенням майбутніх реформ.

2.1. Екологічні цінності для України та ЄС

Сфера охорони довкілля та клімату, що входить до Глави 27 так званого зеленого кластеру і за даними Європейської Комісії включає близько 200 найрізноманітніших питань є однаково важливою для життєдіяльності громадян України та країн ЄС.

Так для країн ЄС та України важливою в однаковій мірі є охорона довкілля. (рис.1.2.).

Рис. 1.2. Важливість охорони довкілля для громадян України та країн ЄС

За даними ресурсно-аналітичного центр “Суспільство і довкілля” проведені опитування в 2023 році групою “Євробарометр” [48] визначили що для 95% українців охорона довкілля є важливою, для європейців це 94%. Причому у державах ЄС відсоток людей, які вважають важливою охорону довкілля різняться: у Австрії це 86%, у Португалії 99%, а у Бельгії, Словенії та Фінляндії - 95% (рис. 1.3.).

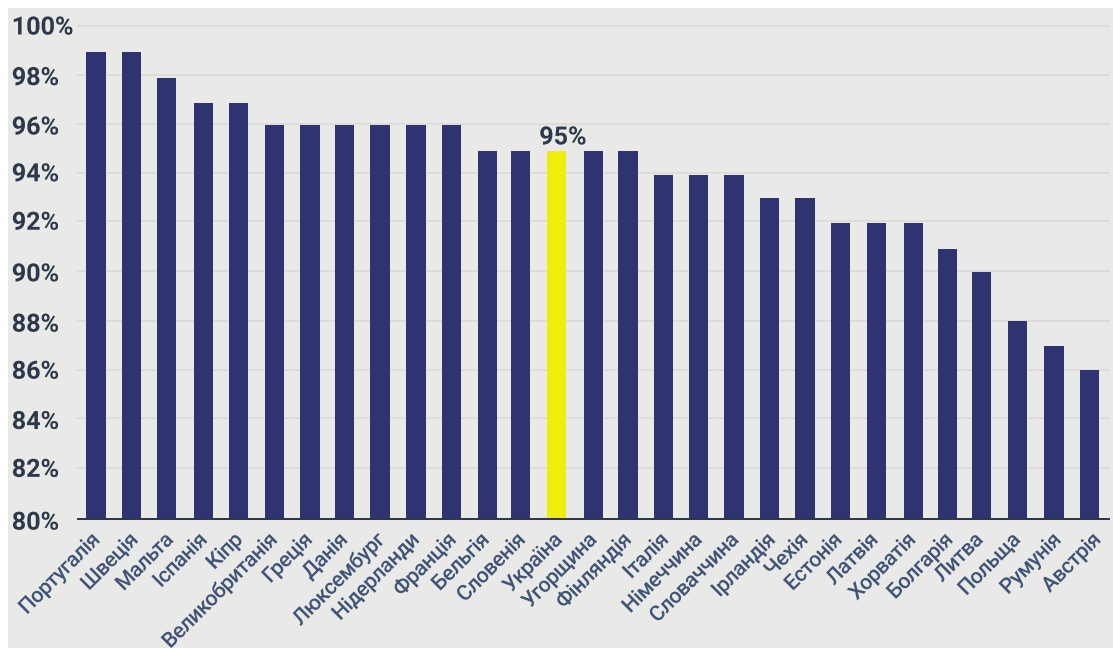

Рис. 1.3. Важливість охорони довкілля: країни ЄС та Україна

Саме спільний ціннісний орієнтир дасть змогу інтеграції громадян України у європейську спільноту. В Україні активність громадянського суспільства, котре є надзвичайно активним у сфері охорони довкілля та зміни клімату дасть змогу на рівні ЄС імплементувати зелені реформи.

Громадяни ЄС та України серйозною проблемою вважають зміну клімату: 91% в Україні та 93% в ЄС. 78 % європейців проблему зміна клімату вважають дуже великою проблемою, а 15% переконані що це велика проблема досить (рис.1.4. А, Б.).

На думку європейців та українців проблеми забруднення атмосферного повітря та зростання кількості відходів є також важливими проблемами для країни.

Україна сьогодні поділяє разом з ЄС стратегічний рух перетворення екологічного законодавства на ефективні та реальні цілі у сферах зміни клімату, органічного сільського господарства, цифровізації, екологічно безпечного транспорту, створення екологічно-зелених робочих місць, еврооптимізм та спільні природоохоронні цінності. Вступ України до європейської спільноти може посилити зелений перехід ЄС в промисловості та сільському господарстві [36].

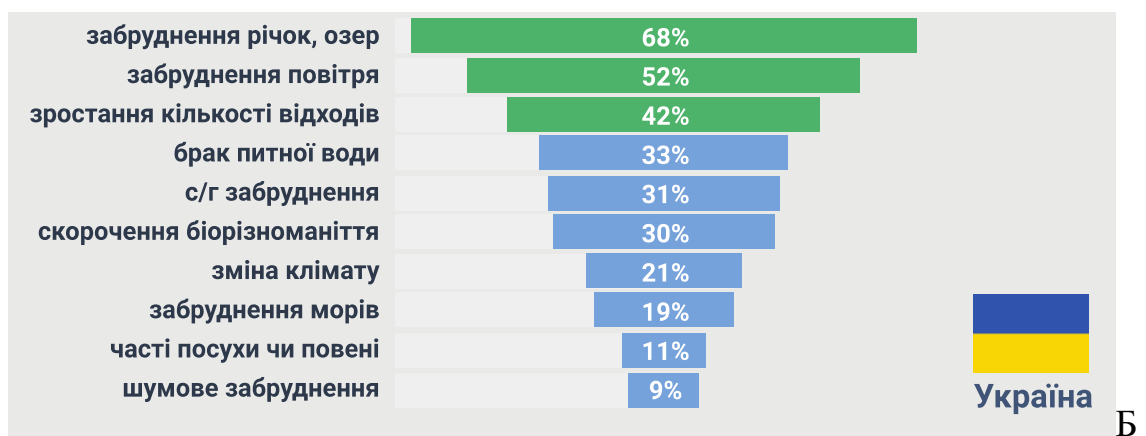
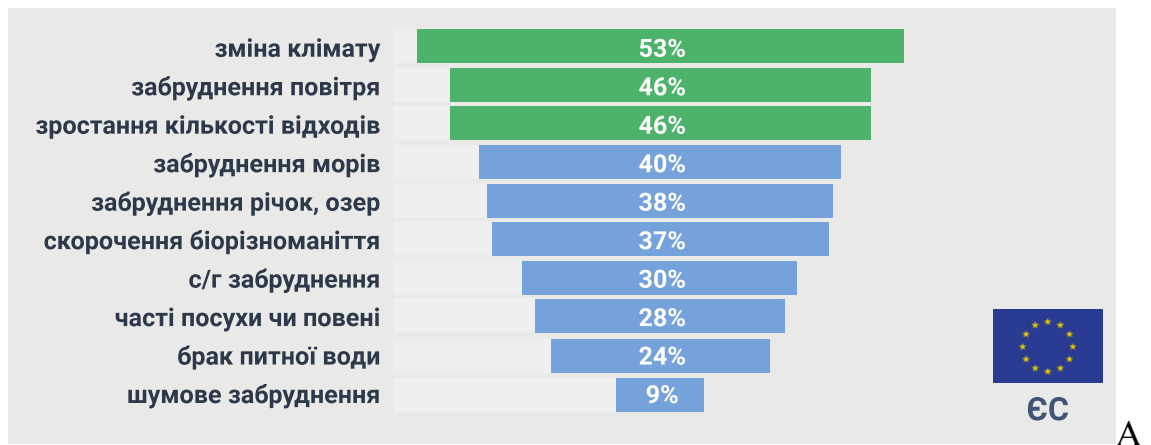

Рис. 1.4. Найважливіші екологічні проблеми на думку респондентів в ЄС (А) та в Україні (Б)

Крім того володіючи 35% популяційного біорізноманіття Європи Україна займає лише 6% території, де може бути розширення природно-заповідного фонду, збільшення площ цінних екосистем та лісів, що дасть змогу посилити зусилля у сфері охорони довкілля в ЄС та у світі.

В 2022 році Україна скоротила на 63% викиди парникових газів у порівнянні з 1990 роком. Україна може забезпечити ЄС додатковими можливостями декарбонізації енергетичного сектору. Саме відбудова та повоєнне відновлення на зелених принципах в Україні може визначити перспективи декарбонізацію економіки в таких секторах як енергоощадність у будівельній галузі та кліматичну нейтральність у водневій енергетиці. Кліматичну нейтральність Європи Україна може посилити використовуючи у національних галузях та сферах промисловості та

виробництва екологічний супровід на принципах “buid back better” та “buid back greener”.

Декарбонізація енергетичного сектору є надзвичайно важливим як сьогодні так і в майбутньому для ЄС та України.

Так загальні викиди парникових газів в Україні станом на кінець 2021 року становили 341 489, 13 тис. тон CO₂, що в порівнянні з 1990 роком становить 62,53% (рис. 1.5.).

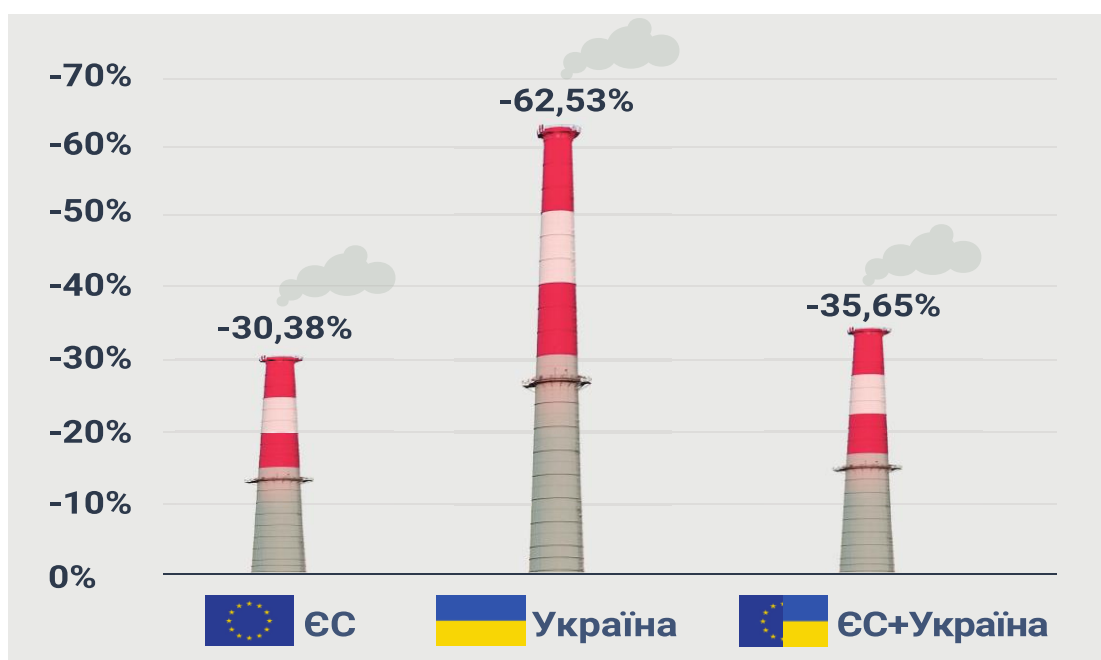

Рис. 1.5. Скорочення викидів парникових газів станом 2021 рік у порівнянні з 1990 роком (у %)

Слід відмітити як розбіжності так і спільні досягнення щодо сільського господарства на шляху зеленого переходу ЄС та особливості сфери потенційних розбіжностей в контексті вступу України. Саме за рахунок Українського продовольчого потенціалу може бути посилено продовольчу безпеку ЄС та забезпечено зелену трансформацію агросистеми.

Використання пестицидів та мінеральних добрив станом на 2021 рік в Україні нижче ніж в ЄС (рис. 1.6.), що може позитивно впливати на досягнення зменшення хімічного забруднення та розширення площ для органічного виробництва.

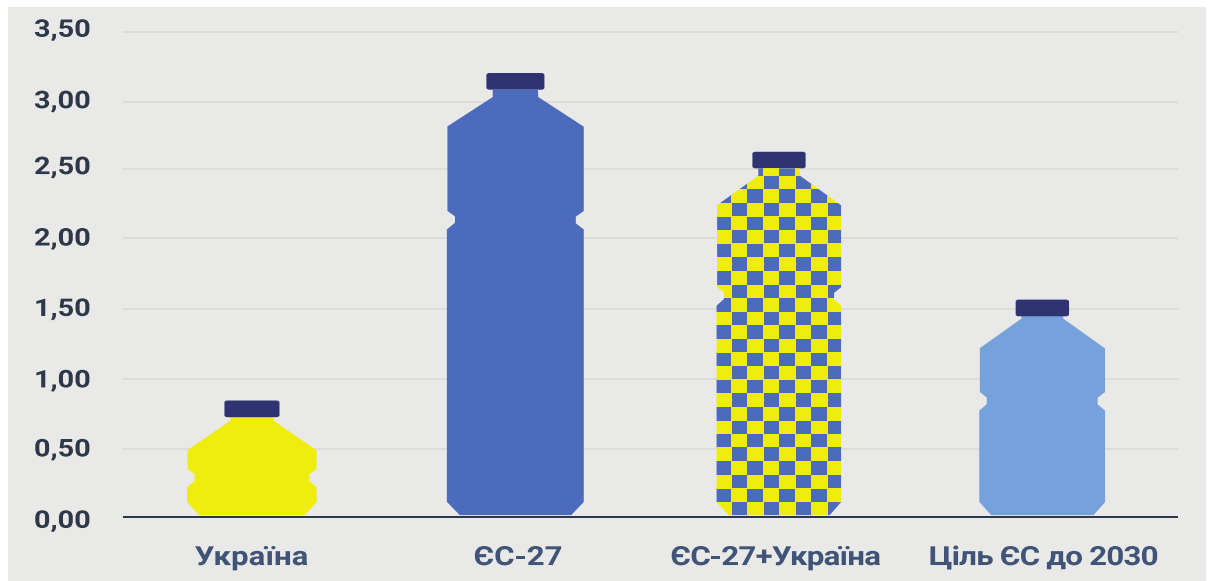

Рис. 1.6. Використання пестицидів у 2021 (кг/га)

1.3. Висновки до розділу

Стан довкілля в Україні викликає визнання на рівні державного управління та у громадян занепокоєння щодо існування екологічних проблем локального, регіонального та глобального характеру. Екологічні проблеми, на сьогодні, для громадян як ЄС так і України займають важливе місце.

Впровадження сучасних підходів, норм та правил міжнародної екологічної політики в Україні може бути в процесі виконання нормативів УА. Сьогодні реформування в екологічній сфері відбувається в процесі євроінтеграції та виконання УА.

Співпраця між Україною та ЄС у рамках УА входить до основних реформ екологічного самоврядування в процесі докорінних змін до планування екополітики, розробки та впровадження законодавства, трансформації способу управління, при наявності адекватних необхідних ресурсів та виконання політичних зобов'язань.

Підписання та ратифікація УА Україною взято зобов'язання наближення національного екологічного законодавства до стандартів та норм ЄС, зокрема це імплементація 29 директив та регламентів у 8 тематичних сферах.

Це додаткова складова до понад 40 міжнародних екологічних угод, стороною яких є Україна та Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

Особлива увага в процесі імплементації має бути зосереджена на впровадженні в Україні стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля, як інструменти, щодо важливої екологічної політики. Це дає можливість провести оцінку можливої шкоди для довкілля та запровадити превентивні заходи для запобігання та мінімізації.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ АПРОКСИМАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС

2.1. Адаптація екологічного законодавства України до нормативно-правових актів ЄС

Процес адаптації екологічного законодавства та інших нормативно-правових актів національного законодавства до нормативів *acquis communautaire* ЄС визначено у Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це перш за все вдосконалення існуючого законодавства та розробка проектів нормативно-правових актів на основі *acquis communautaire*, що включає акти законодавства, прийняті в рамках ЄС, а також враховуючи основні міжнародні правові регламенти. Хоча *acquis communautaire* – це власне правова система ЄС [29].

Процес адаптації є складовою інтеграції та передумовою гармонізації національного законодавства із законодавством міжнародним, в рамках планомірного процесу, декожен із послідовних етапів має певний ступінь досягнення відповідності національного законодавства міжнародним правовим нормам і стандартам.

Стратегія інтеграції України до ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права.

Хоча сам процес адаптації (лат. *adapto* – пристосовую) – пристосування до умов, які змінюються. За міжнародними правовими нормами адаптація це приведення національного законодавства до стандартів міжнародного права шляхом:

- внесення змін і доповнень в процесі удосконалення національного законодавства;

- розробка та прийняття нових нормативно-правових актів;
- приєднання до або укладання міжнародних договорів.

Аналіз літературних джерел визначив, що на нашу думку, гармонізація законодавства є широким застосуванням міжнародної норми у національному законодавстві.

Перенесення норм ЄС та втілення її у національне законодавство це процес імплементації, а адаптація приведення законів України у відповідність з *acquis communautaire*, що встановлює ЄС.

Таким чином процес імплементації це зміна нормативно – правових актів України відповідно до нормативно-правих актів ЄС, які ратифіковані Україною [18].

Під основними способами здійснення імплементації розуміють заходи, що здійснюють органи державної влади з метою виконання міжнародних норм та втілення їх національне законодавство. У кожному конкретному випадку використовують певний спосіб. Серед яких розрізняють:

- інкорпорацію, де міжнародні норми відтворюються без змін відтворюються у правових актах держави і імплементують міжнародні норми без змін та доповнень;

- трансформація, як переробка тексту міжнародного правового акту, або ж його окремих частин у відповідності до загальної норми національного права, коли переформатування міжнародної норми проходить так що зберігається предмет і зміст регулювання, але в той же час є відповідність внутрішньодержавному праву, враховуючи національні особливості;

- відсилка, як вказівка у національному нормативно-правовому акті на міжнародне право як на джерело регуляції, де міжнародно-правові норми не включають в текст закону, але інформація про нього позначена;

- рецепція представляє текстуальне повторення правовим органом держави змісту міжнародно-правової норми в нормативно-правовому акті. При застосування рецепції у національному законодавстві діють норми аналогічні до міжнародно-правові, але визначені як норми внутрішнього національного права.

Виокремлення найвдалішого способу імплементації не існує. Важливо при цьому процесі визначення державою як втілювати міжнародну норму у національне

законодавство. При цьому уповноважені органи державної влади мають враховувати принципи суверенності, незалежності України та загальнообов'язковість норм Конституції.

Стратегію апроксимації національного законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля розроблено за методами ієрархічного планування [17]. Національна стратегія наближення екологічного законодавства України до директив та регламентів ЄС складається з трьох рівнів:

- найвищий рівень це загальний напрям «Навколишнє середовище»;
- галузеві сектори, такі як, «Охорона природи», «Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики», «Управління відходами та ресурсами», «Зміна клімату та захист озонового шару», «Промислове забруднення та техногенні загрози», «Якість атмосферного повітря», «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище» та «Генетично модифіковані організми»;

Окремі правові нормативно-правові акти ЄС, що включені до Додатку ХХХ Угоди про асоціацію. Основні реформи у сфері довкілля в Україні відбуваються для виконання екологічної складової Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікована всіма державами-членами ЄС, а це означає, що спектр нормативних складових екологічного законодавства має бути реформовано не тільки у сфері охорони та збереження довкілля але розширився і буде включати і апроксимацію та розглядатиме та узгоджуватиме сфери та галузі співпраці з конкретних екологічних проектів.

Розширення меж екологічної політики ЄС, враховуючи міжнародні норми та ефективні практики світового лідерства збільшився перелік сучасних іноваційних засобів охорони довкілля.

Прийняття рамкового законодавства для забезпечення високого рівня впровадження норм екологічного законодавства, ЄС впроваджує ряд необхідних інструментів (табл.2.1).

Таблиця 2.1.

Загальноприйняті інструменти охорони навколишнього середовища відповідно до законодавства ЄС.

Складова	Характеристика
LIFE	фінансовий інструмент екологічного захисту, який спрямований на сприяння розвитку, впровадженню і оновленню екологічної політики та законодавства
Угоди про охорону довкілля	покращення екологічних аспектів діяльності підприємств та впровадження методів сталого виробництва шляхом заохочення добровільних заходів та угод щодо охорони довкілля
Екологічні мита та податки	сприяння застосуванню державами-членами фіскальних інструментів підвищення ефективності екологічної політики та забезпечення використання екологічних мит та податків у відповідності до законодавства
Інтегрована виробнича політика	комісія представляє стратегію зміцнення та зміни спрямування екологічної політики, пов'язаної з виробництвом, з метою сприяння розвитку ринку екологічно безпечної продукції і, зрештою, стимулювання громадського обговорення відповідних питань
Європейське Агентство з питань довкілля	забезпечення осіб, відповідальних за прийняття політичних рішень, а також громадськості надійною та достовірною інформацією про стан довкілля
Екомаркування продукції:	екомаркування має на меті рекламування продукції зі зменшеним негативним впливом на довкілля
Система екологічного менеджменту та екологічного аудиту Співтовариства (EMAS)	EMAS спрямована на забезпечення постійного вдосконалення ефективності екологічної діяльності європейських організацій, а також забезпечення громадськості та зацікавлених сторін відповідною інформацією
Європейський реєстр викидів та перенесення забруднюючих речовин (PRTR)	покращення громадського доступу до інформації про стан довкілля, й у такий спосіб, сприяння запобіганню та зменшенню забруднення у довгостроковій перспективі

В унітарних державах органи забезпечення дотримання екологічних норм та стандартів на регіональному та місцевому рівні здійснюють регулювання у рамках, встановлених центральним урядом. Від централізації або децентралізації на державному рівні залежить процес розподілу обов'язків щодо імплементації чи формування екологічного законодавства на регіональному рівні. Так у Франції, для якої характерна висока централізація діяльності у сфері охорони довкілля місцева ретельно контролюється національним урядом. В той же час у Нідерландах, де розвинута традиційна децентралізація країнах органам влади на місцях самостійно вирішують які перспективи дієвих заходів щодо адаптації державних нормативних

актів до реальних умов громади.

Аналіз досвіду країн членів ЄС дає змогу визначити сучасні іноваційні механізми розвитку екологічної демократії на регіональному рівні [14]:

- організаційний, що об'єднує фонди, науково-дослідні програми, ініціативи, механізми, джерела доступу до існуючої інформації задля збереження чи покращення розмаїття природного та ландшафтнього;

- доступ до екологічної інформації та активну участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань забезпечення дотримання екологічних нормативів;

- адміністративний, який забезпечує інтегровану функціональну, довгострокову концепцію регіонального планування, що є комплексом стандартів, котрі визначають права людини у сфері формування життєвого середовища, враховуючи реальні обмеження та можливості регіонів проживання.

Для вирішення питань сучасного екологічного супроводу діяльності відповідно до міжнародної практики ми розглянули модель комплексного механізму реалізації екологічної політики на регіональному рівні в ЄС (рис. 2.1.).

Модель комплексного механізму регіональної екологічної політики визначає домінуючу роль в забезпеченні організаційного механізму взаємодії органів публічної влади з бізнесом та з неурядовими організаціями, враховуючи громадською думку і саме це є показником, ефективності функціонування залежить регіональної екологічної демократії.

Основа при формуванні моделі це положення Орхуської конвенції та стратегії регіональної екологічної політики щодо впровадження норм природоохоронного законодавства на принципах демократії, що передбачають:

- участь громади;
- партнерство як гілок місцевої влади між собою та з бізнесом;
- прозорість в прийнятті рішень щодо імплементації, інкорпорації та рецесії норм екологічного права;
- відповідальність за впровадження та виконання норм екологічного законодавства;
- результативність та дієвість громади щодо ініціатив та екологічних проектів;

- стратегічне бачення розвитку бізнесу в громада на засадах сталого розвитку;
- екологічний супровід бізнесу для забезпечення соціальної відповідальності.

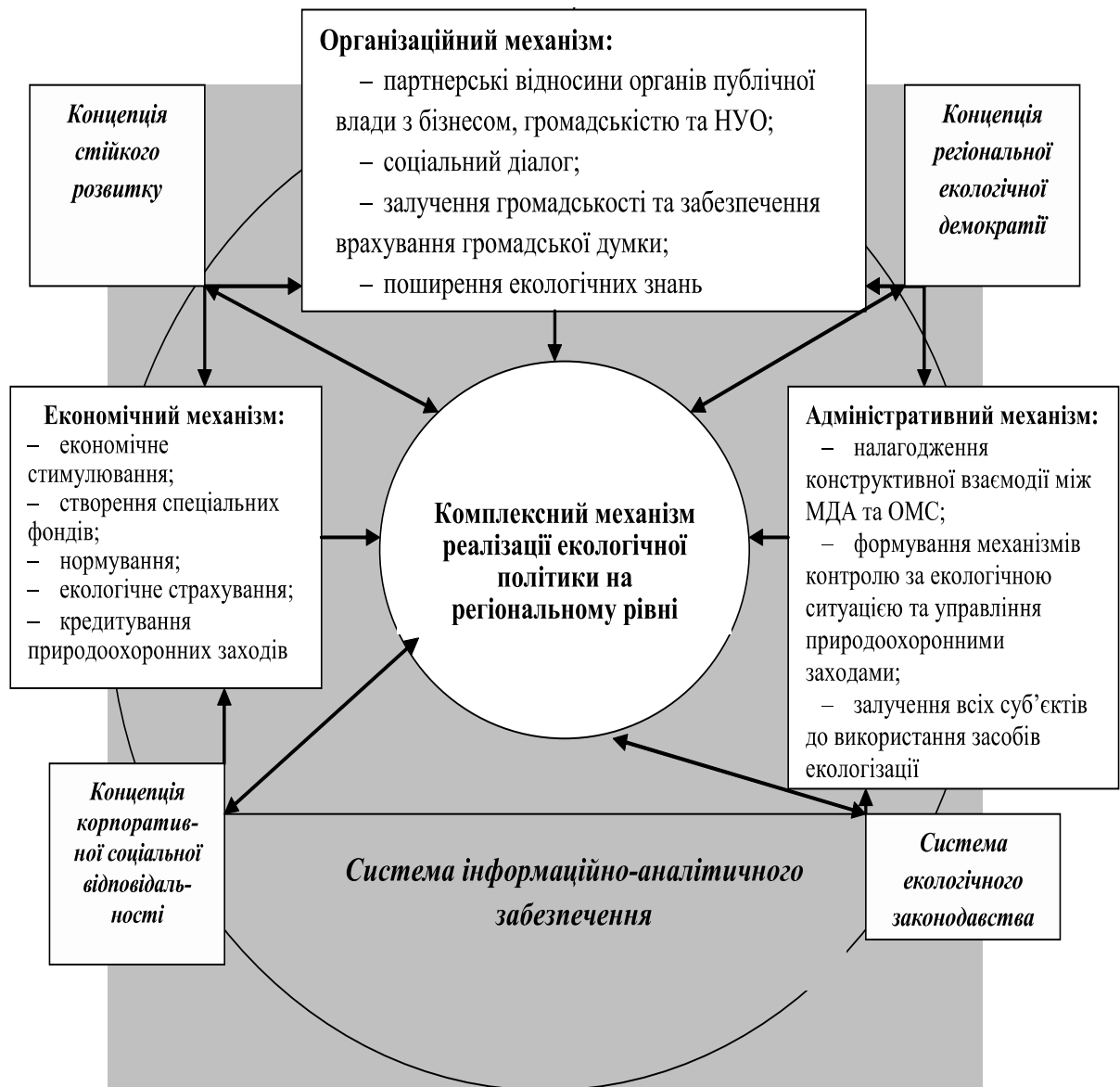

Рис. 2.1. Модель комплексного механізму реалізації екологічної політики на регіональному рівні в ЄС

Механізми модернізації демократичної регіональної екологічної політики повинні базуватися на принципах [9]:

- раціонального та збалансованого кінцевого еколого-економічного ефекту;
- єдність державних і ринкових регуляторних важелів контролю;
- регулювання екологічних відносин адміністративними та економічними інструментами реального впливу;

- дотримання норм природокористування та природоохоронної діяльності на регіональному рівні відповідно до галузевих та державних норм.

За даними проведеного опитування ресурсно-аналітичним центром “Суспільство і довкілля” в червні 2023 році групою “Євробарометр” визначено, що громадяни ЄС та України серед найефективніших шляхів вирішення екологічних проблем 30% опитаних назвали забезпечення кращого застосування існуючого законодавства (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Найефективніші шляхи вирішення екологічних проблем

В практиці ЄС ряд дієвих інструментів, які забезпечують покращення застосування екологічного законодавства державами членами Євросоюзу та європейськими інституціями (рис 2.3.).

Рис. 2.3. Інструменти для покращення та застосування законодавства та права в ЄС

2.2. Європейський зелений курс: дорожня карта для України щодо імплементації екологічної політики ЄС

Європейський Зелений Курс (ЄЗК) - це система заходів, що забезпечать перетворення ЄС на ефективну, стійку та конкурентоспроможну зелену економіку співтовариства (рис. 2.4.). Основне завдання ЄЗК - розробити та допомогти державам-членам впровадити зміни, що забезпечать Європу стати кліматично нейтральним до 2050 року, як перший у світі континент [3].

Цілі ЄЗК можуть бути досягнуті, а відповідно це забезпечить справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу, превентивність кліматичних та екологічних викликів у всіх сферах та політиці ЄС, стимулювання розвитку циркулярної економіки і відповідно покращення здоров'я та якості життя людей.

Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн офіційно представила 11 грудня 2019 року ЄЗК у Європейському парламенті. В час економічної та коронавірусної кризи ЄЗК повинен був відіграти роль об'єднуючого елемента стійкості країн ЄС.

Метою ЄЗК, його впровадження та реалізації (*raison d'être*) є не просто актуалізація та розвиток кліматичної політики, а перш за все концепція модернізації зеленої економіки, забезпечення економічного зростання задля гармонізації у сфері

ресурсного забезпечення життя людини.

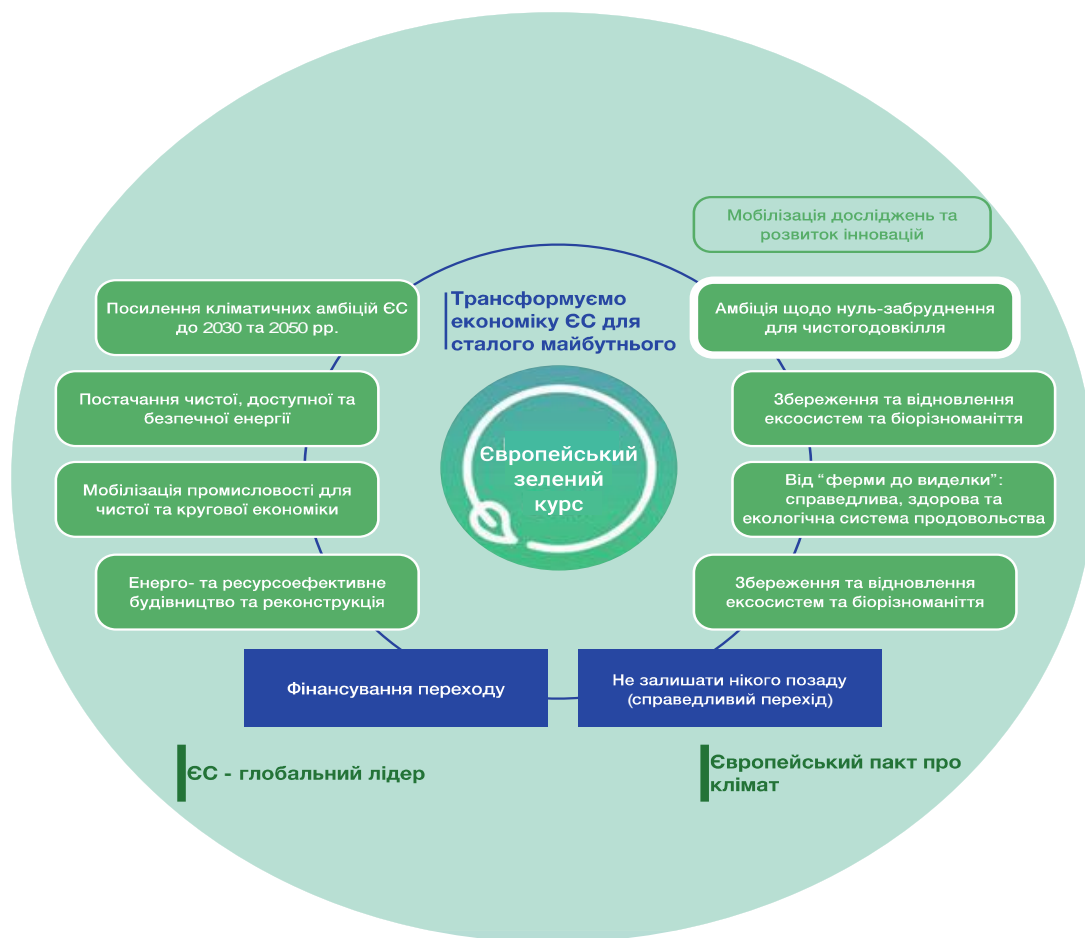

Рис. 2.4. Європейський зелений курс

Ключові напрями ЄЗК:

- кліматичні заходи;
- чиста енергія;
- зменшення забруднення оточуючого середовища;
- стійка промисловість будівництво та реноваці;
- біорозмаїття та стійка аграрна політика;
- стійка мобільність.

В міжнародному плані [1] [SEP] ЄС визнає, що досягнення планових цілей ЄЗК залежить не від можливостей країн впроваджувати проектні зміни, а перш за все наскільки активно будуть сприйматись норми та стандарти як на регіональному рівні державами-сусідами і на міждержавному глобальному рівні. Єврокомісія для

просування ЄЗК на глобальному рівні розгорнула масштабну дипломатичну кампанію з використанням інструментів торгової політики, механізмів підтримки економічного розвитку на зесадах зеленої економіки.

В Комюніке щодо ЄЗК для країн Південного сусідства та Східного Партнерства передбачено «ряд потужних партнерств у сферах охорони навколишнього середовища, енергетики та клімату».

Поскілки ЄЗК є довгостроковою політикою, її впровадження матиме як певні нові можливості так і виклики до яких Євросоюз має бути добре підготовлений.

Хоча прихильників ЄЗК більшість в ЄС, але через амбітність завдань є ряд серйозних викликів у певних спільних сферах (рис. 2.5).

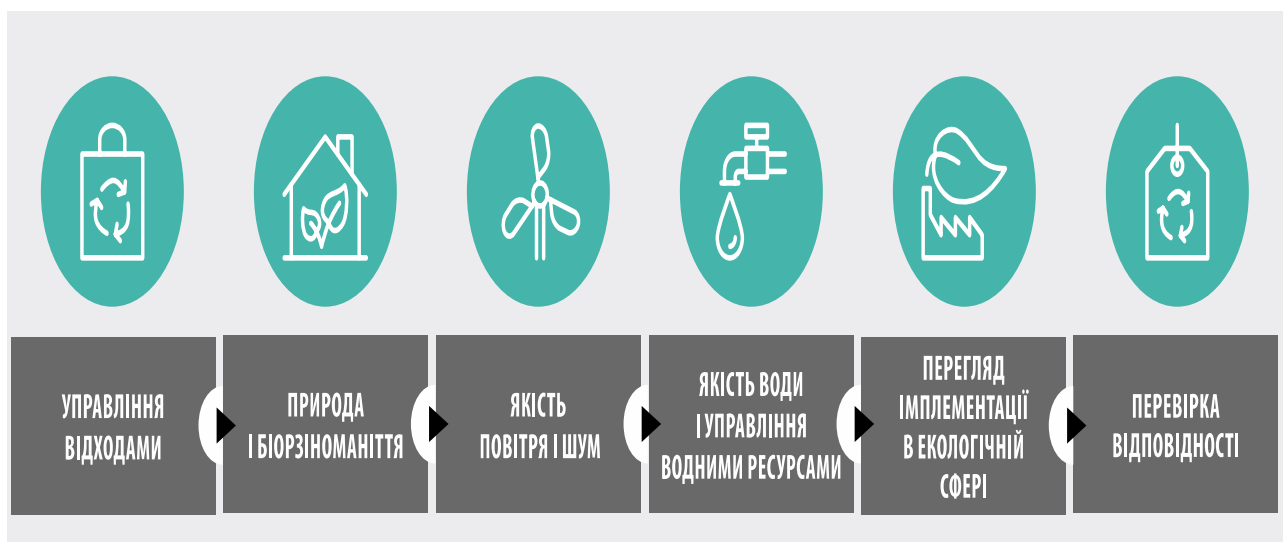

Рис. 2.5. Екологічні виклики у спільних сферах для країн ЄС

Особливо слід відмітити проект стимулювання економічної диверсифікації у країнах-експортерах нафти та газу за рахунок зеленого водню та відновлюваних джерел енергії.

Досягнення глобального лідерства у питаннях енергетичного переходу, зеленого водню і зелених бондів.

В ЄЗК ЄС ставить перед країнами-членами відповідні завдання [35]:

- розробка та впровадження заходів по захисту біорізноманіття екосистеми;
- пошук ефективних та безпечних шляхів забезпечення стійкості харчових систем;
- сталий розвиток сільського господарства та сільської місцевості;
- перехід на чисту енергію з мінімальними викидами парникових газів та інших забруднюючих речовин;
- створення екологічно чистих виробничих циклів з рециклінгом використаних матеріалів та мінімумом відходів;
- забезпечення умов сталого екологічно чистого сектора будівництва; функціонування транспортних систем на яких експлуатують транспортні засоби на низьковуглецевих видах палива;
- розробка ефективних заходів для зниження рівня забруднення.

В січні 2020 року в Україні створено спеціальну Міжвідомчу робочу групу з питань координації та впровадження ЄЗК.

Перед Україною приєднання до ЄКЗ визначає дві цілі при формуванні дорожньої карти забезпечення екологічного супроводу шляхом імплементації природоохоронних директив та регламентів ЄС:

- забезпечення процесу вітчизняного «зеленого» переходу при мінімумі економічних і фінансових втрат;
- трансформація політики екобезпеки, враховуючи можливі ризики і загрози, в першу чергу від росії.

Необхідно реально оцінити вплив ЄЗК на торговельно-економічні відносини між Україною і третіми країнами у контексті угод про зони вільної торгівлі, які прописані в угодах та договорах.

В Україні ЄЗК у найближчій перспективі при початку переговорів щодо вступу в ЄС буде мати великий надзвичайний вплив на економічне і соціальне життя. Вже сьогодні створено перешкоди потенціалу розвитку двосторонніх торговельно-економічних відносин, а це потребує розробки і впровадження спеціальної дорожньої карти та внесення додаткових доповнень чи змін в Угоду про асоціацію.

Основний акцент необхідно робити на сприянні сталому екологічно безпечному економічному розвитку, забезпеченню справедливого переходу до низьковуглецевої енергетики та зеленої економіки та сприяти уникненню негативних соціальних наслідків, таких як скорочення доходів, зайнятості населення.

2.3. Висновки до розділу

Правові нормативні акти природоохоронної діяльності ЄС можуть служити прикладом якісної регламентації суспільних відносин у сфері охорони довкілля та кліматичного захисту в життєдіяльності європейських громадян.

Європейські фахівці оцінюють екологічне право ЄС, як одне з найбільш прогресивних, досконале та наповнене.

Європеїзація права довкілля включає сталий, спрямований, насичений і широко впливовий прогресивний розвиток, що створює аспект денаціоналізації права довкілля, яке виникло із міжнародного права по охороні довкілля.

Імплементация нормативно-правових актів природоохоронного законодавства ЄС у національне законодавство України, як це процес перенесення відповідних європейських правових норм та втілення в національну систему права більше проводиться за допомогою правових механізмів адаптації, де основним є аналіз екологічного законодавства та приведення до міжнародних норм, використовуючи передові практики, зокрема ЄЗК.

РОЗДІЛ 3

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УКРАЇНИ

3.1. Особливості сучасної екологічної політики ЄС

Відповідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що була ратифікована 16 вересня 2014 року, Україна взяла зобов'язання щодо ефективної імплементації кращих практик з охорони навколишнього середовища в законодавство України та систему екологічного супроводу.

23 червня 2022 року лідери 27 держав-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС.

Питання довкілля та зміни клімату (Глава 27) потребує швидшого та ефективнішого впровадження європейських реформ та політики для забезпечення зеленої відбудови та відновлення України.

14 грудня 2023 року Європейська Рада оголосила про початок переговорів про вступ України до ЄС. Це означає що попереду велика робота щодо інтеграції держави, усіх інституцій та усіх норм законодавства до вимог Євросоюзу. Тепер виконавчий орган блоку природоохоронного законодавства розпочне технічну роботу з підготовки процесу вступу, яка передбачає складання планів і перевірку рівня відповідності українського екологічного законодавства європейському паралельно із завершенням майбутніх реформ.

Сфера охорони довкілля та клімату для цілей переговорного процесу входить до Глави 27 так званого зеленого кластеру і, за даними самої Європейської Комісії, включає близько 200 найрізноманітніших питань: від якості води чи повітря до регулювання діяльності зоопарків. Надскладне завдання України пройти процес наближення подолавши виклики політики та практики європейського взірця: переклад усього масиву законодавства, потреба у фінансових, людських, експертних ресурсів, брак адміністративної та інституційної спроможності. А це 80 основних

директив та регламентів ЄС (додаток1).

Першим кроком для переговорного процесу у сфері довкілля та клімату є розуміння об'єму та змісту наших зобов'язань. Саме з цією метою був підготовлений аналітичний документ з картуванням основних завдань у сфері довкілля та клімату. Картування пропонує огляд основних сфер та актів *acquis*, їх загальну характеристику та інструменти й механізми, обов'язкові для застосування.

Прийняття та імплементація *acquis* країною-кандидатом є основою переговорів про її вступ до ЄС.

На шляху вступу до ЄС Україні доводиться пройти три етапи цього процесу [33]:

1. При набутті статусу кандидата, країна ще не має права розпочати офіційні переговори з ЄС.
2. Формальні переговори про членство, кандидат повинен реформувати національне законодавство у відповідність до визначених норм законодавства ЄС.
3. Вступ Країни до ЄС відбувається за результатами укладання відповідної угоди.

Другий етап передбачає формальне рішення Ради ЄС про мандат на переговори, який поділений на три частини:

- принципи переговорів;
- зміст переговорів;
- процедура переговорів.

На рівні спеціальної міжурядової конференції формується змістовна частина переговорів за участі всіх держав-членів ЄС.

Цілі переговорів *acquis* визначають 35 «розділи», які об'єднані у кластери. Кожен розділ потребує прийняття окремого рішення про «відкриття» та «закриття» переговорів.

У сфері довкілля та клімату ці розділи об'єднали у кластер «Зелений порядок денний та сталий зв'язок», що складається з розділів «Транспортна політика», «Енергетика», «Транс-європейські мережі» та «Довкілля і зміна клімату».

«Скринінг» з боку Європейської Комісії процедурно передує рішенню про

відкриття переговорів по кожному окремому розділу.

Держава-кандидат приймає свою позицію по відкриттю переговорів по розділу включаючи стан впровадження *acquis* або ж прохання про відтермінування та винятки.

Сучасні принципи екологічної політики ЄС закріплюють високий рівень екологічної безпеки, захисту довкілля та ґрунтується на пересторогах та необхідності використання запобіжних заходів, необхідності виправлення екологічної шкоди, як першочергової необхідності у її виток, з особливою увагою щодо принципі «забруднювач має платити».

Стаття 191 ч.2 ДФЄС закріплює кілька принципів екологічної політики ЄС:

- принцип перестороги;^[L]_[SEP]
- принцип превентивності;
- принцип виправлення екологічної шкоди у її джерелі
- принцип «забруднювач платить».

Ці принципи стосуються екологічної політики не держав-членів, а самого ЄС, але у відповідних актах закріплені вимоги щодо обов'язковості виконання.

Усі ці принципи є обов'язковими для України і були включені до “Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року”. Водночас, вони не знайшли закріплення у базовому Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Сьогодні ЄС є підписантом або стороною стороною біля 54 міжнародних угод, директив та регламентів (дод. 1) у сфері охорони довкілля. Україна в процесі вступу в ЄС має ратифікувати, підписати чи приєднатись до них. Перелік цих угод, директив та регламентів наведено у Додатку 1 із зазначенням їх статусу для України. наведено у Додатку 1.

Сьогодні Україна є стороною 24 таких угод і ратифікувала останні поправки. Окрім того, необхідно буде ще ратифікувати Кігалійську поправку Монреальського протоколу.

3.2. Правові акти ЄС та зобов'язання України у сфері довкілля

У порядку денному Європейської Комісії для відкриття переговорів про вступ до ЄС є пріоритетними зелені питання, особливо через імплементацію Європейського зеленого курсу.

Зелений курс ЄС (Глава 27) включає питання довкілля та зміни клімату. Саме проведення переговорів по Главі 27 відкриває такі потрібні можливості для забезпечення зеленої відбудови та відновлення України. Така швидка та ефективна система впровадження Європейських реформ та політики у природоохоронному законодавстві є реальною необхідністю екологічно безпечного супроводу виробничої, промислової господарської діяльності та надання послуг.

У сфері довкілля та зміни клімату *Acquis communautaire* включає біля 80 основних директив та регламентів ЄС і сотні нормативно-правових актів, різноманітних рішень, рекомендацій, особливих підходів щодо політики та особливостей практики суду. Всі ці документи, що необхідні для імплементації Україною *acquis* в частині довкілля та зміни клімату, встановлюють певні особливі політичні рамки.

Впровадження ЄС Європейського зеленого курсу у (ЄЗК) визначає, що переговори про імплементацію актів і політики у сфері довкілля та зміни клімату виходять за межі екологічності Глави 27. Саме в контексті промисловості, енергетики, транспорту, сільського господарства та туризму будуть розглядатися та впроваджуватися кліматичні та екологічні питання ЄЗК.

В рамках переговорного процесу впровадження і наближення норм законодавства передбачає виконання *acquis* та це буде вимагати великої адміністративної спроможності щодо взаємодії з ЄС, зокрема у контексті звітування [2].

Важливим в процесі переговорів щодо вступу в ЄС є особливості розуміння об'єму та змісту зобов'язань України у сфері екології.

Основні сфери та акти acquis мають бути проаналізовані та обов'язкові для застосування є наскрізне або горизонтальне право ЄС.

Наскрізними інструментами екологічного права ЄС, які ще називають горизонтальним (таб. 3.1.), бо до секторальних відносять питання води та

Таблиця 3.1.

Основні акти ЄС у сфері горизонтального законодавства

№	Акт ЄС	Угода про асоціацію	Прогрес виконання	Енергетичне Співтовариство
1	Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація);	+	70%	+
2	Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище	+	35%	+
3	Директива 2004/35 про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків шкоди, завданої довкіллю	-	-	+
4	Директива 2008/99/ЄС про кримінально-правову охорону довкілля	-	-	-
5	Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС	+	100%	-
6	Директива 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя	+	-	-
7	Директива 2007/2/ЄС про створення Інфраструктури просторової інформації у Європейському Співтоваристві (INSPIRE)	-	-	-

відходів, виділяють:

- екологічну оцінку, що включає оцінку впливу на довкілля та стратегічну екологічну оцінку;

- доступ до інформації, правосуддя з питань охорони довкілля, забезпечення участі громадськості щодо процесів прийняття рішень;
- юридичну відповідальність за правопорушення у сфері охорони довкілля;
- систему просторової екологічної інформації.

Ми проаналізували складові блоку горизонтального законодавства ЄС та визначили сучасний стан виконання цих завдань в Україні шляхом формування нової законодавчої бази (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Правові акти ЄС та зобов'язання України у сфері довкілля

Тематичний блок	Природоохоронні Директиви ЄС	Стан виконання зобов'язань в Україні
Екологічна оцінка	Директива 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація), консолідована редакція; Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище.	В Україні ці питання добре врегульовані у результаті зусиль, спрямованих на імплементацію обох директив в рамках виконання Угоди про асоціацію. Прийняті і діють відповідні нові закони про оцінку впливу на довкілля та про стратегічну екологічну оцінку. Під час збройної агресії РФ ці інструменти зазнали змін.
Юридична відповідальність за шкоду, заподіяну довкіллю	1. Директива 2004/35 Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків шкоди, завданої довкіллю (консолідована редакція); 2. Директива 2008/99/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про кримінально-правову охорону довкілля.	В Україні існує національна система юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону довкілля, правове регулювання якої передбачене кодексами, законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Рамковий Закон України «Про охорону навколишнього природного

		середовища» визначає загальні засади такої юридичної відповідальності. Загальні положення про відшкодування майнової шкоди визначені Цивільним кодексом України. Чинне законодавство України не передбачає екологічної відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності. Впровадження механізму екологічної відповідальності в Україні потребуватиме вирішення низки питань правового, інституційного та організаційного характеру.
Доступ до інформації, участь громадськості та доступ до правосуддя з екологічних питань	Директива 2003/4/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 січня 2003 року про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС; Директива 2003/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 травня 2003 року про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя.	У цілому, питання, що охоплюються цим блоком, добре врегульовані в Україні в результаті багаторічної роботи з імплементації Організації Конвенції. Обидві директиви є частиною зобов'язань за Угодою про асоціацію. В частині участі громадськості та доступу до правосуддя в рамках інтегрованого дозволу потрібна додаткова робота, оскільки впровадження інтегрованого дозволу триває.
Система просторової	Директива 2007/2/ЄС Європейського Парламенту	У цілому в Україні збирається велика кількість

екологічної інформації	та Ради від 14 березня 2007 року про створення Інфраструктури просторової інформації у Європейському Співтоваристві (INSPIRE) (консолідована редакція).	геопросторових даних (наборів даних), що підпадають під сферу дії Директиви 2007/2/ЄС. У 2020 р. було прийнято окремий Закон України «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних», запущено портал Національної інфраструктури геопросторових даних. Ці зусилля враховували положення Директиви 2007/2/ЄС.

Провівши аналіз процесу запровадження необхідних змін можемо дає стверджувати, що на законодавчому рівні в Україні відбулась лише часткова імплементація Директив та Регламентів ЄС. На сьогодні, сектор «Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики» охоплює чотири Директиви, що формують горизонтальне законодавство. Кожна Директива запроваджує відповідні зміни на законодавчому рівні, що стосуються низки питань:

- доступ громадськості до екологічної інформації;
- оцінювання впливу на навколишнє природне середовище;
- участі громадськості щодо надання інформації (рис. 3.1.).

Решта: 20 Директив та 3 Регламенти ЄС відносять вертикального або секторального законодавства різних сфер застосування. Так до сектору «Якість атмосферного повітря» відносять шість Директив. Чотири імплементовані, шляхом запровадження змін на законодавчому рівні, по інших двох апроксимація не здійснювалась не відбувається.

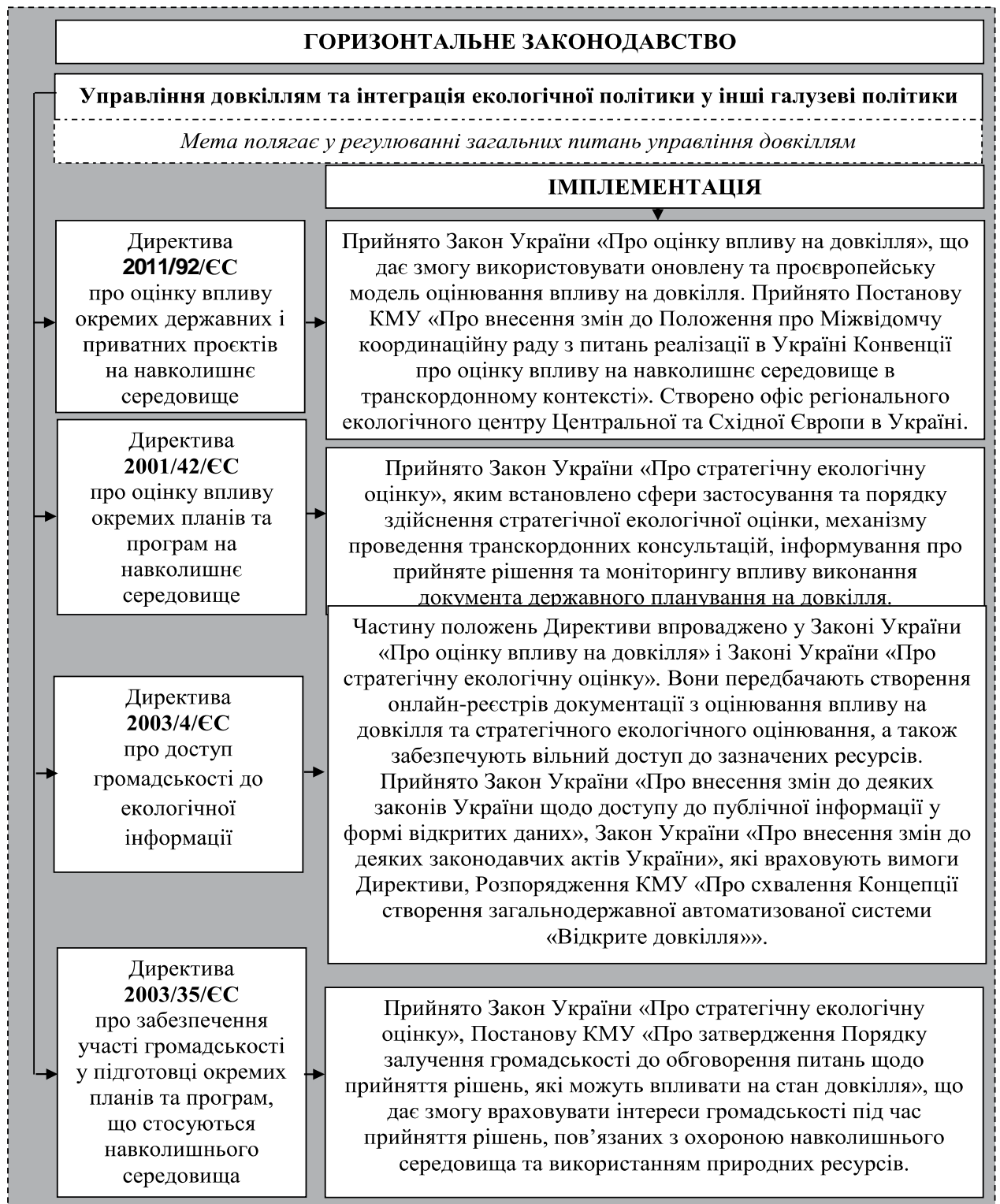

Рис. 3.1. Директиви сектору «Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики»

3.3. Порівняльний аналіз законодавства України та ЄС у сфері охорони атмосферного повітря.

Законодавство та екологічна політика ЄС щодо сфери атмосферного повітря системні і змінюється в рамках реалізації ЄЗК. Єврокомісія оприлюднила 26 жовтня 2022 року пропозицію вдосконалення основного рамкового документу про чистіше повітря для Європи та якість атмосферного повітря. Нові стандарти щодо якості повітря, визнання права на компенсацію внаслідок забруднення атмосферного повітря збитків, завданих здоров'ю людей.

Частина актів ЄС у цій сфері частина нормативних актів системні та можуть бути окремими механізмами. Найбільше нормативних актів цієї сфери стосуються якості палива, зокрема у відповідальності кліматичного директорату ЄС DG CLIMA.

Близько 20 актів стосуються транспортного сектору, зокрема в частині викидів парникових газів, які відносять до сектору зміни клімату.

Блок про атмосферне повітря об'єднує нормативні акти, котрі стосуються охорони атмосферного повітря взагалі. Це секторальні директиви про важкі та про національні граничні викиди в країнах ЄС [10].

Так нормативно-правові акти цього блоку встановлюють стандарти якості повітря при 12 речовинах, що забруднення, на основі цільових показників. Моніторинг зонованої території та оцінка та управління якістю атмосферного повітря встановлюють вимоги до планів реалізації системи контролю за дотриманням відповідних технічних регламентів.

Директиви включають вимоги щодо здійснення моніторингу за забруднюючими речовинами, формування кадастрів та розробку і виконання національних програм контролю за якістю атмосферного повітря.

Імплементация актів цієї сфери - складними і потребують крім виконання практичних завдань протягом певного часу та значних фінансових, матеріальних і людських ресурсів в законодавчій площині спроможності органів влади.

В Україні ця сфера правового регулювання за Угодою про асоціацію включає ва нормативні акти (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Законодавчі акти ЄС щодо якості атмосферного повітря

№	Акт ЄС	Угода про асоціацію	Прогрес виконання	Енергетичне Співтовариство
1	Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи	+	-	-
2	Директива 2004/107/ЄС про арсеній, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі	+	-	-
3	Директива (ЄС) 2016/2284 про скорочення національних викидів певних забруднювачів атмосферного повітря	-	-	-
4	Директива № 2016/802/ЄС про зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива (кодифікація)	+	65%	+
5	Директива 94/63/ЄС про контроль викидів летких органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ бензину та при його транспортуванні з терміналів до сервісних станцій	+	15%	-
6	Директива 2009/126/ЄС про рекуперацію випарів бензину на Етапі II під час заправки транспортних засобів на автозаправних станціях	-	-	-

Хоча повноцінна імплементація нормативних актів ЄС цієї сфери потребує, відповідно вимог директив, розбудову системи моніторингу стану атмосферного повітря, тривалого часу для впровадження стандартів, значних людських, інституційних та фінансових ресурсів.

Крім того, в рамках Конвенції про транскордонне забруднення повітря на значні відстані необхідно Україні на законодавчому рівні приєднатися до ратифікації усіх міжнародних угод, стороною яких є ЄС у цій сфері.

^[1]_{SEP}Блок щодо вмісту сірки у деяких видах палива включає одну директиву, яка здійснила кодифікацію директиви, що регулювала питання вмісту сірки у рідкому паливі. Нова директива вимагає здійснювати регулярний контроль за якістю палива

щодо вмісту сірки у котельному, дизельному, та судновому паливі.

Ця директива включена до Угоди про асоціацію, а це потребувало імплементації, яка вже здійснена., але додатково потрібні окремі заходи по забезпеченню ринкового контролю за якістю палива.

Блок щодо викидів летких органічних сполук містить директиви, що стосуються викидів від бензину, що виникають в сховищах бензину та при транспортуванні до сервісних станцій з терміналів (Етап I). Інша директива про рекуперацію випарів бензину при заправці транспортних засобів на автозаправних станціях та станціях обслуговування.

Окремою директивою встановлені вимоги до маркування відповідної продукції та вмісту летких органічних сполук у лаках, фарбах і матеріалах для полірування транспортних засобів. Цю директиву, як правило, включають сфери регулювання промислового забруднення.

Нормативно-правові акти цього блоку директив ЄС є у сфері правого регулювання в Україні. Ці дві директиви включені до Додатку XXX УА. Щодо викидів від операцій з бензином необхідно додаткові заходи на автозаправних станціях та станціях обслуговування.

3.4. Можливості та ризики адаптація екологічного законодавства України до природоохоронних директив ЄС в рамках ЄЗК

ЄЗК включає реальні заходи заходи в дев'яти сферах: промислова стратегія для циркулярної економіки, енергетика, клімат, зелена сільськогосподарська політика, нульове забруднення, фінансові інструменти, стала і розумна мобільність, збереження біорізноманіття, ЄС як глобальний лідер.

Україн має намір долучитись до ЄЗК. Таке прагнення важливе при формуванні екологічної політики у різних сферах, яка враховує виклаки сьогодення як кліматичні так і економічні. Водночас, при імплементації ЄЗК в Україні можуть виникнути як можливості так і загрози, особливо для бізнесу.

Стратегічні можливості для розвитку бізнесу в Україні:

- обмеження щодо “екологічності” товарів та послуг, які наявні на ринку ЄС;
- створення ніші для екологічних товарів українських виробників;
- розширення ринку українського органічного виробництва;
- співпраця в рамках УА щодо водневої енергетики;
- механізм доступу до ринку зелених публічних закупівель в Єросоюзі.

Приєднання України до ЄЗК відкриває нові можливості для українського бізнесу та сприяє інтеграції виробників та господарників до ланцюгів доданої вартості при появі нових можливостей при локалізації виробничих процесів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Імплементация положень ЄЗК в українську промисловість: можливості та наслідки

Можливості	Наслідки
Залучення коштів з джерел європейського кліматичного фінансування на програми енергоефективності, енергозбереження та модернізації в промисловості	Встановлення додаткових торговельних бар’єрів у міжнародній торгівлі, пов’язаних з екологічними нормами, що ускладнюватиме доступ товарів українського виробництва на ринки ЄС
Інтеграція до стратегічних ланцюгів доданої вартості (водневі технології, екологічно чисті, автономні транспортні засоби тощо)	Впровадження інструменту СВАН так званого “вуглецевого податку” створить нееквівалентні умови торгівлі для виробників, які прагнуть вийти на ринки ЄС, та може витіснити з нього традиційних учасників. Це збільшить конкуренцію на інших світових ринках, що також вплине на український експорт, орієнтований на ринки (Туреччини, Індії, Єгипту, Саудівської Аравії), що є привабливими та перспективними для просування українських промислових товарів
Забезпечення стійкості українського енергозабезпечення в рамках синхронізації українських енергосистем з європейськими, що передбачено реалізацією ЄЗК	Зростання відповідальності виробника в сфері обігу з відходами, що спричинить додаткові виробничі витрати
Розвиток джерел відновлювальної енергетики, що сприятиме зниженню енергозалежності виробництва	Висока вартість залучення інвестицій в екомодернізаційні проекти істотно гальмує процеси “озеленення” в промисловості. Так, у Німеччині позики для екомодернізації надаються під 1% річних, що дозволяє інвестувати у проекти з терміном окупності в 20–30 років
Розвиток нових інноваційних екобізнес-моделей відкриває нові ніші для МСП у сфері переробки відходів, шерінгової економіки тощо	Відсутність екологічного менеджменту в системі управління більшості підприємств і недостатній рівень екологічних компетенцій персоналу

Важливим в процесі адаптації української промисловості до вимог ЄЗК є зміна географічних векторів міжнародної торгівлі промисловою продукцією. Сьогодні високий відсоток українського експорту готових виробів і сировини зайняли ринки країн ЄС.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зменшені митні тарифи та квоти для українських підприємців, що допомагає наростити експорт товарів до ЄС.

Для досягнення цілей ЄЗК потрібно надходження значних фінансових інвестицій. В той же час “зелене” фінансування України на стадії розробки та визначення.

В той же час застосування кліматичних та енергетичних вимог може впливати на обмеження імпорту товарів з України таких, які вироблені при недотриманні екологічних стандартів. Євросоюз може застосовувати до товарів, що не відповідають стандартам екологічності заходи фінансового обмеження. Може бути, наприклад, коригування карбонового імпорту. Все це може негативно позначитися на зовнішньоекономічній бізнесовій активності українських виробників.

Аналізуючи потенційні можливості ЄЗК ми спрогнозували можливі рекомендації для екологічного супроводу бізнесу в Україні, використовуючи практику “зеленої” політики.

Скорочення виків парникових газів дозволить залучення «зеленого» фінансування. Такі зміни щодо поліпшення клімату будуть стосуватися всіх секторів економіки, що дозволить нівелювати «кліматичні» нетарифні бар'єри в торгівлі та ризик щодо обмеження доступу українських кліматично дружніх товарів на ринок Євросоюзу. Для отримання додаткової вигоди необхідно скоротити використання природного палива, газу та електроенергії, як невідновлюваних джерел енергії і переходити на енерго- та ресурсоощадливі технології виробництва. Для покращення конкурентоздатності виробництва можна долучатись до торгівлі викидами парникових газів.

Мінімізація “витоку карбону” може зберегти конкурентне становище та зміцнити торгівельні відносин українських виробників з ЄС. Може бути з боку ЄС

жорстка регуляція імпорту з країн, котрі не запровадили заходи у кліматичній сфері.

На сьогодні, бізнесу вигідно долучитись до стабілізації розширення та розвитку енергосистеми України шляхом інвестування проєктів, що пов'язані з балансуєчими та акумулюєчими потужностями. Актуальним є дослідження та розробка систем накопичення енергії.

Представникам бізнесу необхідно освоїти новий зростаючий ринок енергетичного переходу ЄС, що передбачає відмову від вугілля, атомної енергетики. В Україні поки не можлива перебудова енергетичного сектору, але можливо отримати значні інвестиційні можливості, котрі будуть фінансовою допомогою ЄС при реалізації проєктів енергетичного переходу на рівні суб'єктів господарювання.

Ринок енергоефективності є надзвичайно привабливим для бізнесу за умови допомоги міжнародних донорів та фондів, оскільки низька енергоефективність в Україні в порівнянні з країнами ЄС відкриває доступ до існуючих можливостей залучення значних фінансових ресурсів.

Пошук нових шляхів інтеграції у виробничі процеси ЄС – одна з найперспективніших сфер отримання гарантій щодо можливостей виходу на ринок ЄС та інших країн, розробляючи та просуваючи «зелені» бренди на основі екодизайну товарів та з врахуванням всього життєвого циклу в процесі виробництва товарів.

Запровадження в Україні європейської практики ЄЗК забезпечить, адаптацію національного виробництва до Європейських екогічних вимог (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Адаптація українського виробництва до вимог ЄЗК

Назва	Характеристика
Поглиблення міжнародного співробітництва у сфері кліматичного врядування	Участь у міжнародних проєктах, зокрема у глобальних коаліціях з питань викидів CO ₂ , європейських промислових альянсах, програмі “Горизонт Європа”, програмі досліджень і навчання “Євратом” та програмі “Креативна Європа”, програмах ЄС у рамках нової Багаторічної фінансової перспективи, зокрема програм “Erasmus+”, “EU4Health”, “Єдиний ринок” та “Цивільний захист”, що сприяє налагодженню контактів між бізнес-асоціаціями України та ЄС і допомагає вітчизняним промисловцям легше взаємодіяти з колегами з країн-членів ЄС, а також створити майданчик для обміну інформацією та практичним досвідом щодо шляхів модернізації та реструктуризації промисловості
Формування єдиного середовища співпраці та розвитку в сфері впровадження технологій з низьким рівнем викидів	Збільшення кількості цільових програм наукових досліджень вітчизняних наукових установ у сфері кліматичного врядування (зокрема, пов’язаних з водневою економікою), посилення державно-приватного партнерства щодо реалізації таких проєктів і розвиток спільних центрів експертизи та послуг для промислового сектору
Вдосконалення порядку митного контролю в рамках дотримання норм ЄЗК	Проведення стійкої та передбачуваної торговельної політики щодо поглиблення співробітництва на головних напрямках секторальної інтеграції з ЄС стосовно недопущення дискримінації та забезпечення рівних умов конкурування українських та європейських підприємств. Дотримання норм ЄЗК при експорті до ЄС передбачатиме необхідність отримання спеціального дозволу для кожного імпортера в ЄС, що ставить проблему сертифікації виробника на перший план. Уніфікація методики розрахунку мита відповідно до європейської практики нівелює вазначені загрози та сприятиме спрощенню митних процедур
Вдосконалення екологічного оподаткування	Законодавство ЄС та практика країн-членів ЄС підтверджують можливість значного розширення бази екологічного оподаткування в комплексі з впровадженням низки економічних інструментів, зокрема стимулюючих. Важливим є вдосконалення законодавчої зміни структури розподілу екологічного податку шляхом прийняття змін до Податкового кодексу в умовах реалізації принципів ЄЗК. В Україні наразі екологічний податок виконує тільки фіскальну роль для наповнення бюджету, не виконує своєї основної функції для екомодернізації економіки (за прикладом країн ЄС)
Спрощення доступу до джерел фінансування	Поширення інформації щодо можливостей фінансування проєктів кліматичної модернізації з боку урядів розвинутих країн, приватного сектору, міжнародних фінансових організацій та будь-яких інших донорів з метою стимулювання розвитку екологічно дружних виробництв. Налагодження ефективності співпраці України в промислових екосистемах ЄС та “зелених” альянсів сприятиме спрощенню доступу до фінансування проєктів циркулярної економіки та їх доступності для малого і середнього бізнесу

Для України, як активного учасника світового сільського господарства, необхідно здійснити “зелену” трансформацію в рамках ЄЗК. Проблематичність дотримання вимог ЄЗК для українського бізнесу зумовлено великою кількістю застарілих, не ефективних енергетично та “екологічно недружних” технологій та виробництв. Використання вугілля як джерел для вироблення електроенергії визначає всю продукцію в країні і відносить до категорії - заручник вуглецевого сліду.

Впровадження ЄЗК може провокувати зміни у торговельній політиці ЄС, зокрема, нові перепони щодо доступу українських товарів до ринку ЄС через посилення торгових бар’єрів, які пов’язані з більш суворими вимогами до їх екологічності. Саме перехід до ЄЗК забезпечить дотримання стійкої та передбачуваної торговельної політики та дасть можливість запобігти впровадженню екологічних бар’єрів та обмежень в процесі виходу на зовнішні ринки.

Щодо кліматичної нейтральності в Україні то по рівню екологічного навантаження на довкілля ми ввійшли до десятки на європейському континенті найбільших країн-забруднювачів. Значні обсяги викидів парникових газів (CO₂) в атмосферу підсилюють актуальність та невідкладність впровадження заходів для розвитку та розширення “зеленої” економіки.

Використовуючи європейський досвід ЄЗК перехід промислового виробництва може формувати такі перспективні напрями впровадження в українську промисловість [39]:

- інформаційне забезпечення наслідків дії процесу прикордонного вуглецевого коригування на прикордонних територій;
- переформатування системи торгівлі викидами;
- ЄС (EU ETS); створення та реальне функціонування урядового фінансового механізму для українських промислових підприємств;

- формування добровільних угод на державному та рівні промислового підприємства на шляху щодо досягнення цілей щодо підвищення енергоефективності та скорочення викидів парникових газів;
- доступ українських промислових підприємств до результатів науково-дослідної роботи та конструкторських проектів, а також апробованих найкращих доступних технологій в ЄС.

Процесу адаптації українського бізнесу до вимог ЄЗК будуть сприяти:

- законодавче врегулювання на основі міжнародних норм та стандартів;
- впровадження екологічно чистих технологій;
- готовність суспільства змінюватись у сфері звичного ресурсокористування щодо використання циркулярних продуктів;
- формування нових схем, платформ бізнеспроектів по циркулярних товарах на рівні взаємодії виробників і споживачів;
- активізація науково-дослідної діяльності;
- реалізація інноваційно-інвестиційних проектів, що спрямовані на впровадження процесів високотехнологічності, енерго-ефективності, ресурсозбереження, маловідходності та екобезпечності процесів в усіх національних галузях промисловості та виробництва.

3.5. Висновки до розділу

Інтеграція України до ЄС повинна забезпечити розгляд, підготовку та вирішення питань охорони довкілля, шляхом формування нової політики, екологічного законодавства та впровадження практики європейського взірця. Ми забезпечуємопросуваємо ефективну імплементацію екологічних норм та стандартів в Україні через рамки двосторонніх відносин АУ та за рахунок впровадження ініціатив євроінтеграційної співпраці Європейської політики сусідства та Східного партнерства.

Імплементація, як практика впровадження вимог та стандартів ЄС передбачає ефективні та дієві інституційні, фінансової та інвестиційні ресурси. За рахунок

транспозиції можливо здійснювати імплементацію законодавчих норм.

Лише змінами на рівні законодавства обмежується процес реалізації положень «Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля».

Відповідно положенням «Індикативної вартісної оцінки апроксимації законодавства України до права і політики ЄС у сфері охорони довкілля» гостро потребує розгляду та фінансування сектор запланованих витрат, що спрямовані на заходи по усуненню завданої шкоди довкіллю або ж забезпечення попередження та мінімальний ризик виникнення антропогенного, техногенного негативного впливу на довкілля.

Покращення процесу імплементації природоохоронних директив та регламентів ЄС відповідно до УА в законодавство України включає:

- уніфікацію механізму апроксимації кліматичного та природоохоронного законодавства ЄС шляхом приймання спеціальних нормативно правових актів, що визначають загальний підхід до імплементації;
- активну роль ЄС щодо виконання УА для забезпечення ефективності процесів імплементації;
- активність уряду України щодо формування пріоритетів технічної допомоги ЄС;
- ефективність практичного фокуса імплементації регламентів та директив без обмежень через етап транспозиції нормативно-правових актів ЄС в екологічне законодавство України;
- посилення комплексу реформ горизонтального права – діджиталізація, судова реформа, децентралізація, антикорупційна боротьба;
- створення центру для перекладів законодавства ЄС, термінологічного узгодження новітніх тенденцій європейської політики тощо;
- оновлення динамічної УА та посилення контролю за виконанням положень щодо охорони та збереження довкілля

Розділ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Аналіз шкідливих та небезпечних чинників робочого місця інженера-еколога.

Основною діяльністю інженера-еколога при проведенні досліджень щодо особливостей імплементації природоохоронних директив Європейського Союзу в законодавство України основними видами роботи є аналіз директив та регламентів Європейського Союзу та екологічного законодавства України.

Під час роботи інженер-еколог працюватиме у окремому кабінеті. Робоче місце має розміри 4,5х2,5х3 метри (довжина, ширина, висота), площа 11,25 м² та об'єм приміщення 33,75 м³. У кабінеті працює один працівник з використанням комп'ютерної техніки. Результати проведення аналізу та узагальнення друкуються на принтері. Відповідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 на одне робоче місце з використанням ПК повинні задовольнятися такі норми:

- площа – не менше 6,0 кв. м;
- об'єм – не менше 20,0 куб. м.

При роботі інженер-еколог підпадає під вплив таких шкідливих та небезпечних чинників працівника як фізичні, а саме електромагнітний вплив, вібрація, шум, освітлення, умови мікроклімату та вплив статичної електрики та вплив статичної електрики. Також існує такий психофізичний чинник як емоційне перевантаження.

Електромагнітний вплив виникає внаслідок роботи комп'ютерної техніки, мобільного обладнання, Wi-fi приладів, техніки для друку та додаткових електричних систем. Електромагнітний вплив викликає головний біль, втому, погіршення сну, нервово-психічні захворювання, порушення центральної нервової системи, збільшення температури тіла. Електромагнітний вплив повинен відповідати нормам, що зазначені у ДСанПіН 3.3.2.007-98. Для зниження електромагнітного впливу можуть бути впроваджені такі заходи: використання

захисних окулярів, стабілізація графіків використання техніки, використання екранізуючих засобів, зменшити використання мобільних телефонів на робочих місцях, проходження регулярних медоглядів працівниками.

Вібрація виникає при неправильному розміщенню системних блоків, клавіатури та використанні додаткових вентиляторів для комп'ютерної техніки. Згідно з ДСН 3.3.6.039-99 допустимий рівень вібрації 112 дБ.

Шумовий вплив виникає на робочому місці інженера-еколога внаслідок використання охолоджувальних вентиляторів, що вмонтовані у техніці та додаткових, техніки для друку. Згідно з ДСН 3.3.6.037-99 допустимий рівень шуму визначається у 86 дБ.

Кабінет має природне та штучне освітлення. Вікна у приміщенні обладнані системою провітрювання, а також мають жалюзі. Природне освітлення відбувається через прорізи та мають коефіцієнт природної освітленості 1,5%. Згідно з п. 4.3 ДСанПіН 3.3.2.007-98, з метою уникнення прямого потрапляння світла у очі, робоче місце повинно розташовуватись з лівого боку від вікна. Для штучного освітлення використовуються світлодіодні лампи, що мають більшу світлову віддачу та довший термін експлуатації. Згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 рівень освітленості на робочому столі в зоні розташування документів має бути в межах 300 – 500 лк.

Відповідно до ДСН 3.3.6.042-99, санітарних норм мікроклімату виробничих приміщень, у приміщенні температура повітря повинна становити 22-25°C, відносна вологість повітря – 40-60 %, швидкість руху повітря – не більше 0,1 м/с.

Статична електрика – це сукупність явищ, пов'язаних з виникненням, збереженням і релаксацією вільного електричного заряду на поверхні чи в об'ємі діелектричних і напівпровідникових речовин, матеріалів, виробів чи на ізольованих, зокрема диспергованих у діелектричному середовищі провідниках [6].

Виникнення зарядів статичної електрики є результатом складних процесів перерозподілу електронів чи іонів при стиканні двох різнорідних тіл (речовин).

Порушення поверхневого контакту при терті тіл призводить до електризації - виникнення електричних зарядів, які можуть утримуватись на поверхні цих тіл

протягом тривалого часу. Такі заряди, на відміну від рухомих зарядів динамічної електрики (електричний струм) знаходяться у статичному стані.

Електростатичні заряди виникають: при терті діелектричних тіл один об одного або об метал (наприклад, пасові передачі); при переливанні, перекачуванні, перевезенні в ємкостях горючих та легкозаймистих рідин; при транспортуванні горючих газів трубопроводом; при подрібненні діелектриків; при переміщенні сухого запиленого повітря зі швидкістю понад 15—20 м/с. За сприятливих умов, наприклад, при низькій вологості повітря статичні заряди не лише утворюються, а й накопичуються. Коли в результаті такого накопичення вони набудуть високого потенціалу, то може виникнути швидкий іскровий розряд між частинами устаткування або розряд на землю. Такий іскровий розряд при наявності горючих сумішей може спричинити вибух чи пожежу. В цьому і полягає основна небезпека статичної електрики.

Електростатичний заряд може проявлятися як:

- електростатичний розряд, тобто передавання заряду між тілами з різним електричним потенціалом, спричинене електростатичним полем;
- поверхневий розряд, що відбувається вздовж поверхні розділення діелектрика і газу;
- іскровий розряд, як один із видів імпульсного розряду в газах, який відбувається в сильному електричному полі;
- імпульсний розряд, як короточасний електричний розряд;
- корона, як [SEP] електричний розряд у неоднорідному електричному полі, що виникає на електродах з малим радіусом кривини.

Інтенсивність утворення електричних зарядів визначається відмінністю електричних властивостей матеріалів в матеріалах електричних властивостей, а також силою і швидкістю тертя. Чим більше сила і швидкість тертя і більше відмінність електричних властивостей, тим інтенсивніше відбувається утворення електричних зарядів.

На екранах моніторів і телевізорів позитивні заряди нагромаджуються під дією електронного пучка, що створюється електронно-променевою трубкою.

Крім тертя, причиною утворення статичних зарядів є електрична індукція, внаслідок якої ізолювані від землі тіла у зовнішньому електричному полі придбавають електричний заряд. Явище появи електричних зарядів на певних частинах провідного тіла під впливом електростатичного поля – електростатична індукція. Особливо велика індукційна електролізация електропровідних об'єктів.

У радіоелектронній промисловості статична електрика утворюється при виготовленні, випробуванні, транспортуванні і зберіганні напівпровідникових приладів і інтегральних мікросхем, в приміщеннях обчислювальних центрів, на дільницях розмножувальної техніки, а також в ряді інших процесів, де застосовуються діелектричні матеріали, будучи побічним небажаним чинником.

Явище наелектризованості паперу або плівки, що виявляється в появі на поверхні матеріалу, який швидко рухається, наелектризованих смужок з різною густиною і знаком електростатичних зарядів під час роботи нейтралізатора статичної електрики змінного струму називають стріпінг-ефект [20].

Правила захисту від статичної електрики затверджено Наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці №123 від 22.04.97. --ДНАОП 0.00-1.29-97 та дана характеристика особливостей статичної електрики у ДСТУ 7302:2013. Статична електрика. Терміни та визначення основних понять.

4.2. Вплив статичної електрики на людину

Заряди статичної електрики можуть утворюватись чи передаватись (контактним або індукційним шляхом) тілу людини. Якщо виникають іскрові розряди, то вони викликають фізіологічну дію у вигляді уколу чи незначного поштовху, які самі по собі не являють небезпеки для людини (сила струму розряду дуже мала). Однак, враховуючи неочікуваність такого розряду, у людини може виникнути переляк, внаслідок якого може відбутись рефлексорний рух, що в низці випадків призводить до травмування (робота на висоті, біля рухомих незахищених частин устаткування тощо).

Систематичний вплив електростатичного поля підвищеної напруженості негативно впливає на організм людини, викликаючи, в першу чергу, функціональні розлади центральної нервової та серцево-судинної систем. Статична електрика, як фактор середовища, впливає на стан людини як на виробництві, так і в побуті. Електростатичні поля, які в одних випадках є фактором прогресивних технологічних прийомів, а в інших – супутнім фактором сучасних технологічних процесів, впливають на організм людини, яка перебуває в сфері їх дії. Про вплив статичної електрики на людину було відомо ще в глибоку давнину. Навіть були спроби використання статичної електрики в практичній медицині [23].

Небезпечні і шкідливі чинники статичного електричествa при дотику людини до предмета, несучого електричний заряд, відбувається розряд останньої через тіло людини. Величини виникаючих при розрядці струмів невеликі і вони дуже короточасні. Тому електротравм не виникає. Однак розряд, як правило, спричиняє рефлекторний рух людини, що в ряді випадків може привести до різкого руху, падіння людини з висоти. Крім того, при утворенні заряду з великим електричним потенціалом навколо них створюється електричне поле підвищеної напруженості, яке шкідливе для людини. При тривалому перебуванні людини в такому полі спостерігаються функціональні зміни в центральній нервовій, серцево-судинній і інших системах.

Дослідженнями як вітчизняних, так і зарубіжних вчених встановлено достовірне підвищення загальної захворюваності респіраторними захворюваннями, хворобами серцево-судинної і нервової систем в осіб, які тривалий час перебували під дією електростатичних полів. Люди, які працюють у сфері дії таких полів, відчувають постійний страх від можливих розрядів статичної електрики. Наелектризована людина є своєрідним конденсатором і створює навколо себе електростатичне поле, яке інтенсифікує процес осідання на тілі людини пилових частинок, аерозолів, спор грибів, бактеріальних забруднень, продуктів розпаду радону тощо.

Визначальним фактором швидкості пилової частинки, яка знаходиться в повітрі під дією електростатичного поля, є напруженість цього поля. Картина силових ліній

напруженості поля електростатичних зарядів чи потенціалу залежить від багатьох факторів, в тому числі і від ситуаційної схеми розташування людини, відстані, величини накопиченого на тілі людини заряду, виду одягу, взуття та інших факторів.

Якщо ж людина наелектризована і створює навколо себе електростатичне поле, інтенсивність осідання на її тілі пилинок, бактерій, продуктів розпаду радону та іншого значно зростає, оскільки збільшується об'єм повітря, з якого частинки притягуються до поверхні тіла людини.

Для зменшення кількості пилових частинок, мікроорганізмів та іншого, які осідають на тілі людини, в першу чергу необхідно зменшувати напруженість електростатичного поля тіла людини або зводити до мінімуму концентрацію пилу і мікроорганізмів в робочих зонах. Досягти цього можна різними способами, наприклад, застосуванням антиелектростатичного взуття в комплексі з антиелектростатичної підлогою, застосуванням аероіонізацію повітря в приміщенні.

Електростатичні поля, які супроводжують деякі технологічні процеси, негативно впливають на стан здоров'я людей і часто призводять до порушень, наприклад, менструального циклу та репродуктивної функції жінок. За даними вчених, електромагнітні поля викликають зміни електричного стану крові, приводять до зменшення числа легких іонів і до збільшення вмісту іонізованого кальцію. На нашу думку, збільшення вмісту іонів кальцію в складі крові може відбуватися за рахунок вимивання їх із кісткової тканини. Ці процеси, викликані дією електромагнітних полів, можуть приводити до зменшення механічної міцності кісток і їх деформації та захворювання суглобів.

4.3. Заходи щодо захисту від статичної електрики

Поява зарядів статичної електрики внаслідок складних процесів, які пов'язані із перерозподілом електронів або іонів під час зіткнення двох різнорідних речовин, сприяє підвищенню небезпеки у приміщеннях. Статична електрика може порушувати технологічні процеси, створювати перешкоди в роботі електронних

приладів, автоматики та телемеханіки. Небезпека статичної електрики полягає не лише в іскровому розряді, але і за сильного уколу або поштовху, що може бути першопричиною травми [23].

Критеріями безпечності (об'єкта захисту) визначають стан об'єкта, який унеможливорює виникнення вибуху і пожежі від статичної електрики. ^[1]Стан об'єкта захисту, за якого є можливість виникнення в об'єкті чи на його поверхні розрядів статичної електрики здатних запалити об'єкт, навколишнє чи проникне в нього середовище це електростатична небезпека.

Захист від статичної електрики та її небезпечних проявів досягається трьома основними способами: запобіганням виникнення та накопичення статичної електрики, прискоренням стікання електростатичних зарядів та їх нейтралізацією.

Запобігти виникненню статичної електрики чи зменшити її величину можна заміною небезпечної технології, зменшенням швидкості руху речовин по трубопроводу, виготовленням поверхонь, що труться, з однорідних матеріалів.

Прискоренню стікання зарядів сприяє заземлення устаткування, збільшення електропровідності матеріалів шляхом нанесення на їх поверхню антистатичних добавок чи присадок, підвищення відносної вологості повітря.

Нейтралізація зарядів статичної електрики здійснюється внаслідок іонізації повітря індукційними, високовольтними, радіоактивними та комбінованими нейтралізаторами.

До технічних засобів захисту від статичної електрики [20] відносять:

- нейтралізатор статичної електрики, що призначений для зняття зарядів статичної електрики через іонізацію навколишнього повітря;
- аеродинамічний нейтралізатор статичної електрики, у якому іонізоване середовище подається до поверхні зарядженого матеріалу потоком повітря;
- індукційний нейтралізатор статичної електрики, що забезпечує іонізацію матеріалу чи середовища через дію електростатичного заряду;
- високовольтний нейтралізатор статичної електрики, де забезпечується іонізація матеріалу чи середовища під дією високої напруги, яку подають на електроди;

- променевий нейтралізатор статичної електрики, який забезпечує іонізацію матеріалу чи середовища під дією випромінення: радіоактивного, ультрафіолетового, лазерного, теплового тощо;

- радіоактивний нейтралізатор статичної електрики, принцип дії якого ґрунтується на іонізації повітряного середовища радіоактивними джерелами;

- екранувальний пристрій, який забезпечує зниження напруженості електростатичного поля та зменшення кількості аеронів у робочій зоні до допустимих значень в обмеженому об'ємі чи за межею цієї зони;

- зволожувальний пристрій, що забезпечує необхідну вологість поверхні чи об'єму зарядженого матеріалу.

Допустимі рівні напруженості полів залежать від часу перебування на робочих місцях. Гранично допустимий рівень напруженості електростатичних полів рівний 60 кВ/м в 1 ч.

Застосування засобів захисту працюючих обов'язково в тих випадках, коли фактичні рівні напруженості електростатичних полів на робочих місцях перевищують 60 кВ/м.

При виборі заходів щодо захисту від статичної електрики повинні враховуватися особливості технологічних процесів, фізико-хімічні властивості матеріалу, що обробляється, мікроклімат приміщень.

Захист від статичної електрики можливо здійснювати двома шляхами:

- зменшенням інтенсивності утворення електричних зарядів;
- усуненням зарядів статичної електрики, що утворилися.

Зменшення інтенсивності утворення електричних зарядів досягається за рахунок зниження швидкості і сили тертя.

Оскільки інтенсивність утворення зарядів тим вище, чим менше електропровідність матеріалу, то бажано застосовувати по можливості матеріали з більшою електропровідністю або підвищувати їх електропровідність шляхом введення електропровідних (антистатичних) присадок. Так, для покриття підлоги потрібно використовувати антистатичний лінолеум.

Таким чином, для захисту від статичної електрики необхідно застосовувати слабоеклек-тризуючі або неелектризуючі матеріали, усувати або обмежувати тертя, розпилення, розбрикування діелектричних рідин.

Усунення зарядів статичної електрики можна досягти і заземленням корпусів обладнання. Заземлення для відведення статичної електрики можна об'єднувати із захисним заземленням електроустаткування. Так для зняття статичної електрики з кузова автомобіля застосовують електропровідну смужку - «антистатик», прикріплену до днища автомобіля. Літаки забезпечені металевими тросиками, закріпленими на шасі і днищах фюзеляжу, що дозволяє при посадці знімати з корпусу статичні заряди, що утворилися в польоті. Бензозаправник забезпечуються заземленням у вигляді ланцюгів, що постійно контактують із землею при русі автомобіля. Для зняття електричних зарядів заземляються захисні екрани моніторів комп'ютерів.

Вологе повітря має достатню електропровідність, щоб електричні заряди, що утворюються стікали через нього. Тому у вологому повітряному середовищі електростатичних зарядів практично не утвориться, і зволоження повітря є одним з найбільш простих і поширених методів боротьби зі статичною електрикою.

Ще один поширений метод усунення електростатичних зарядів - іонізація повітря.

Як індивідуальні захисти можуть застосовуватися антистатичне взуття, антистатичні халати, браслети для захисту рук, що забезпечують зниження електростатичного впливу на тіло людини.

4.4. Пожежна безпека

Згідно з ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств та об'єктів. Під час проведення робіт не використовуються вибухонебезпечні або легкозаймисті матеріали. Але кабінет

оснащено великою кількістю електроприладів, комп'ютерної та оргтехніки, меблями, проводкою, мережевими фільтрами живлення та блоками живлення.

Джерелами займання у кабінеті можуть стати кабельні лінії, замикання мережових фільтрів живлення, порушенням роботи електроприладів, займання комп'ютерної та оргтехніки.

При виникненні пожежі працівник потрапляє під дію таких небезпечних чинників як:

- вогонь,
- дим,
- панічні атаки,
- недостатність кисню,
- токсичні продукти при згорянні.

З метою впровадження та дотримання системи пожежної безпеки на робочому місці повинні дотримуватись такі заходи:

- системи автоматичної пожежної сигналізації,
- наявність первинних засобів гасіння пожежі: вогнегасники, пожежні водопроводи, сухий пісок,
- меблі та обладнання не повинно перешкоджати евакуаційним шляхам,
- підтримувати електроприлади постійно у справному стані,
- документацію, папір та легкозаймисті матеріали потрібно зберігати на відстані 1 метра від електрощитів,
- постійна перевірка справності протипожежних засобів.

4.5. Висновки до розділу

Закон України «Про Охорону Праці» визначає, що такі характеристики як стан засобів індивідуального та колективного захисту, умови праці, безпека механізмів, засобів та процесів виробництва повинні відповідати нормам законодавства. Розділ з охорони праці забезпечує створення на робочому місці належних, безпечних і

здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням.

Під час роботи над аналізом законодавчих актів, на робочому місці дотримано усі санітарно-гігієнічні норми та норми згідно з законодавством щодо охорони праці. Також всі заходи з дотримання системи пожежної безпеки були виконані та враховані рекомендації щодо зниження ризику виникнення значних впливів статичної електрики.

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано, що інтеграція України до Європейського Союзу передбачає у сфері охорони довкілля формування законодавства, політики та практики європейського взірця. Ефективна імплементація екологічних зобов'язань України формується в рамках двосторонніх відносин Україна-ЄС (через Угоду про асоціацію) та в рамках багатосторонньої євроінтеграційної співпраці (через ініціативи Європейської політики сусідства та Східного партнерства). А це 80 основних директив та регламентів ЄС.

2. Визначено, що Україна демонструє початковий рівень підготовки у сфері довкілля та зміни клімату. Останніми роками зроблено багато важливого для розбудови нормативно-правової бази у сфері довкілля та порівняно небагато для реформування у зв'язку із Європейським зеленим курсом з обов'язковим ЄЗК в усіх сферах політики та ефективного виконання і забезпечення дотримання законодавства.

Станом на червень 2023 року завершено перший етап первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (селф-скрінінгу). За результатами попереднього моніторингу визначено, що повній чи частковій імплементації підлягають близько 200 актів у сфері довкілля та клімату (Глава 27).

3. Спрогнозовано, що основними напрямками вдосконалення нормативно-правового регулювання екологічного супроводу діяльності в Україні є адаптації до права ЄС, особливо щодо зниження екологічних ризиків, належне функціонування інституційного компоненту механізму екологічної відповідальності, що включає: створення “рамок апроксимації”, посилення ролі ЄС, про-активна позиція уряду, практичний курс імплементації директив ЄС та контроль за цим процесом, забезпечення динамічності переговорного процесу про вступ до ЄС.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Environment Agency: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
2. European Environment Agency: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal_communication_en.pdf.
3. European Green Deal: <https://menr.gov.ua/timeline/Prirodnozaporovidniy-fond.html>.
4. Андрієнко М.В., В. С. Шако В.С. Аналіз і адаптація кращих Європейських практик щодо реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2017, № 19, С. 51-58.
5. Антонюк У. В. Значення порівняльних досліджень у галузі екологічного права у контексті євроінтеграційних процесів. Юридичний вісник. 2009, № 4 (13). С. 12–14.
6. Бабенко О.М. Моделі виміру параметрів статичної електрики. Праці ТДАТУ. 2012. Вип. 10. т. 8. С. 331-337.
7. Боковикова Ю. В., Панова О. В. Зарубіжний досвід державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища. Актуальні проблеми державного управління. 2018, № 1 (53). С. 137–143.
8. Бондар В.В. Розвиток екологічного права України у світлі євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2015, Вип. 32. Т. 2. С. 137-140.
9. Брензович З.С., Онуфрій С.А. Становлення міжнародних стандартів у сфері охорони та їх вплив на сучасне законодавство України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021, Серія ПРАВО. Випуск 64. С. 352-356.

10. Брудне небо над головою: законодавство у сфері охорони атмосферного повітря в Україні та ЄС. Порівняльний аналіз законодавства, політики та практики. Київ (Україна) / Прага (Чеська республіка) 2020, 42 с.

11. Ветвицький Д. О. Напрями та пріоритети розвитку державної екологічної політики України в умовах глобалізації. Наукові розвідки державного та муніципального управління. 2013, № 1. С. 108–121.

12. Виконання Україною міжнародних зобов'язань з охорони довкілля крізь призму Угоди про асоціацію з Європейським Союзом : матер. міжнар. наук.-практич. конф. (м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Київ : ВГО «Українська асоціація міжнародного права», 2019. – 204 с.

13. Гілевич Ю.В., Сологуб В.А., Ромась А.Ю., [LSEP] Коновал В.П. Статична електрика і психофізичний стан людини. Вісник КНУТД. Київ, 2010, № 4, С. 23-28.

14. Головка А. Л. Особливості правового регулювання природоохоронної діяльності Європейського Союзу. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі* : зб. наук. статей за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 18 квіт. 2019 р.). Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2019, С. 129–131.

15. Головка А. Л. Трансформація природоохоронної діяльності в умовах глобалізації: екосистемний вимір. *Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті професора О.Г. Мурашина)* : зб. матеріалів круг. столу (м.Київ, 21берез. 2019р.) / Редкол.: А.М.Завальний, Ю.В.Кривицький, Н. В. Лазнюк. Київ : НАВС, 2019. С. 22–27.

16. Головка А.Л. Природоохоронна діяльність в умовах глобалізації: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2018, № 4 (32). С. 214–221.

17. Григор'єва Т. В. Проблеми систематизації екологічного законодавства. *Актуальні питання кодифікації екологічного законодавства України*: Зб. тез наук. доп. учасн. «круглого столу» (9 лист. 2012 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. С. 87–90.

18. Данилюк С. М. Екологічне законодавство України та ЄС. Київ. Київський часопис права. 2021, № 4. С. 154-158.

19. Директива 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 року // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_965.

20. ДСТУ 7302:2013. Статична електрика. Терміни та визначення основних понять. [Чинний від 2013-10-14]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 23 с.

21. Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. *Європейський досвід і перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ЛДУБЖД, 2018. 276 с.

22. Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 р., м.Київ, Україна). – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. – 386 с.

23. Заіченко В. І. Курс лекцій з дисциплін «Охорона праці»: навч. посіб. / Харк. нац. ун-т. міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 120 с.

24. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. No 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.

25. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. No 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#top>.

26. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. No 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#top>.

27. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. No 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#top>.

28. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. No 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#top>.

29. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/zvity-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu>.

30. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2013. Вип. 25. С. 113–118.

31. Індикативна вартісна оцінка апроксимації законодавства України до права і політики ЄС у сфері охорони довкілля. URL: <https://drive.google.com/file/d/1rw5ubTsenc7rQOikhlURgLKuV2K-CCin/view>.

32. Каракаш І. І. Актуальні проблеми систематизації сучасного екологічного законодавства України. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. конф. Одеса : Гельветика, 2018, С. 63-71.

33. Кишко-Єрлі О.Б . Адаптація екологічного законодавства України до права навколишнього середовища Європейського Союзу. Часопис Київського університету права. 2014, № 3. С. 215-219.

34. Кондур Е. Поняття та історія становлення екологічних прав і обов'язків людини і громадянина. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2011, Випуск 17. С. 174-177.

35. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року: <https://data.gov.ua/group/ekolohiia>.

36. Копетчук О.В. Імплементация природоохоронних директив ЄС в Україні як спосіб трансформації сфери охорони довкілля. Таврійський науковий вісник. 2019, № 109. Частина 1 С. 202-211.

37. Маковецька Ю. М. Виконання угоди про асоціацію Україна-ЄС у сфері поводження з відходами. Трансформації в бізнесі та економіці: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 13 лист. 2020 р.). Київ, 2020. С. 74-77.

38. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. Київ, 2015. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/draft_NAS_FEB2015.pdf.

39. Орел О.І. Екологічні послуги як інструмент національної екологічної політики. Збалансоване природокористування. Київ, 2014, № 1, С. 101-108.

40. Орехов С. Адаптація права України до права ЄС у сфері охорони довкілля в рамках угоди про асоціацію. Екологічне право. Київ, 2019, № 2, С. 8-83.

41. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні. – Львів : ЕПЛ, 2013. – С. 20.

42. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та ЄС / Під ред. Н. Андрусевич. – Львів. – 2013. – С. 9.

43. Панченко О.В., Проскура Т.Б. Кодифікація екологічного законодавства: світовий досвід та українські перспективи. Молодий вчений. 2017, № 3 (43). С. 549-554.

44. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. Часопис Київського університету права. 2012, № 1. С. 338–342.

45. Перга Т. Ю. Глобальна екологічна політика та Україна : монографія. Ніжин : Вид. Лисенко М. М., 2014. 288 с.

46. Переклади актів *acquis* ЄС / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes>.

47. Переклади актів права ЄС / Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/pereklady-aktiv-acquis-communautaire-yes>.

48. Портал відкритих даних: <https://menr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>

49. Природно-заповідний фонд України: <https://menr.gov.ua/news/34424.html>.

50. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року No 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.

51. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20 березня 2018 року No 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.

52. Прокопенко І.П. Правове регулювання природоохоронного законодавства Франції. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017, Випуск 2. Том 1. С. 160-163.

53. Савенко Г.В. Адміністративно-правове забезпечення євроінтеграційних процесів в екологічній сфері України : автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 24 с.

54. Сидор В. Апроксимація екологічного законодавства України до права ЄС: аналіз міжнародної та національної правової бази. Історико-правовий часопис. Київ, 2019, No 1 (13), С. 29-33.

55. Сьох К.Я., Гультай М.М. Імплементация нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022, No 6. С. 82-84.

56. Тішкова Н. Система органів державного управління охороною навколишнього середовища в країнах Європейського Союзу: досвід Німеччини та Франції. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 3 (26). С. 90–100.

57. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://eu-ua.org/uhoda-pro-asotsiatsiiu>.

58. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/para2820#n2820.

59. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження // Проект технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної

підтримки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www. sbs-envir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf](http://www.sbs-envir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf).

60. Шпарик Н. Я. Адаптація екологічного законодавства України до стандартів Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015, Серія ПРАВО. Випуск 33. Том 1. С. 212-217.

61. Ямковий В. І. Гармонізація законодавства України з правом європейського союзу як один з етапів його адаптації до європейських правових стандартів. Правовий часопис Донбасу. 2018, № 2 (63). С. 33–39.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Міжнародні договори у сфері охорони довкілля, стороною або підписантом яких є Європейський Союз

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
1	Convention on Persistent Organic Pollutants (The POP Stockholm Convention) Stockholm, 22.5.2001	Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі	чинна	Так
2	Convention on the Protection of the Rhine (New Rhine Convention) Bern, 12.4.1999	Конвенція про захист р.Рейн (нова Рейнська конвенція)	чинна	Ні ⁴⁶
3	Convention on the Prior Informed Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade (UNEP/FAO) (The PIC Rotterdam Convention) Rotterdam, 10.9.1998	Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі	чинна	Так
4	Convention on Access to Environmental Information, Public Participation in Environmental Decision-making and Access to Justice (The Aarhus Convention) Aarhus, 25.6.1998	Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська Конвенція)	чинна	Так
5	Agreement on the conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (AEWA-CMS)	Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів	чинна	Так
6	Convention to Combat Desertification in Countries Experiencing Serious Drought and/or Desertification, Particularly in Africa (UNCCD) Paris, 17.6.1994	Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці	чинна	Так

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
7	Convention on Co-operation for the protection and sustainable use of the Danube River (The Danube River Protection Convention) (DRPC) Sofia, 29.06.1994	Конвенція щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай (Конвенція про охорону ріки Дунай)	чинна	Так
8	International Tropical Timber Agreement (ITTA), 2006	Міжнародна угода про тропічну деревину	чинна	Ні
9	Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (OSPAR Convention), as amended Paris, 22.9.1992 Amended	Конвенція про захист морського середовища Північно-Східної частини Атлантики (Конвенція OSPAR)	чинна	Ні
10	Annex V to the OSPAR Convention on the Protection and Conservation of the Ecosystems and Biological Diversity of the Maritime Area And the Corresponding Appendix 3	Додаток V до Конвенції OSPAR про захист та збереження екосистем та біологічного різноманіття морського району та відповідний додаток 3	чинний	Ні
11	Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) New-York, 9.5.1992	Рамкова конвенція ООН про зміну клімату	чинна	Так
12	Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change (The Kyoto Protocol) Kyoto, 11.12.1997	Киотський протокол до Рамкової конвенції про зміну клімату	чинний	Так
13	Paris Agreement Paris, 12.12.2015	Паризька угода	чинна	Так
14	Convention on Biological Diversity (UN) (CBD) Rio, 5.6.1992	Конвенція про біологічне різноманіття	чинна	Так
15	Protocol on Biosafety to the Biodiversity Convention (The Cartagena Protocol) Montreal, 29.1.2000	Картахенський протокол до Конвенції про біологічне різноманіття	чинний	Так
16	Protocol on Liability and Redress to the Cartagena Protocol on Biosafety (The Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol) Nagoya, 16.10.2010	Нагойсько-Куала-Ломпурський протокол про відповідальність і відшкодування до Картахенського протоколу про біобезпеку	чинний	Ні

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
17	Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity (The Nagoya Protocol) Nagoya, 29.10.2010	Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та справедливий і рівноправний розподіл вигід від їхнього використання до Конвенції про біологічне різноманіття	чинний	Так
18	Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area, (Helsinki Convention) Helsinki, 9.4.1992	Конвенція про захист морського середовища району Балтійського моря (Гельсінська конвенція)	чинна	Ні ⁴⁷
19	Convention on Transboundary Effects of Industrial Accidents (UN/ECE) (The Accident Convention) Helsinki, 17.3.1992	Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій	чинна	Так
20	Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (The UN/ECE Water Convention) Helsinki, 17.03.1992	Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер	чинна	Так
21	Convention on the Protection of the Alps (The Alpine Convention) Salzburg, 07.11.1991	Конвенція про охорону Альп (Альпійська конвенція)	чинна	Ні
22	Protocol to the Convention for the Protection of the Alps on Town and Country Planning and Sustainable Development Chambéry, 20.12.1994	Протокол до Альпійської конвенції про планування міст і територій та сталий розвиток	чинний	Ні
23	Protocol to the Convention for the Protection of the Alps on Mountain Farming Chambéry, 20.12.1994	Протокол до Альпійської конвенції про гірське фермерство	чинний	Ні
24	Protocol to the Convention for the Protection of the Alps on Conservation of Nature and Landscape Chambéry, 10.12.1994	Протокол до Альпійської конвенції про збереження природи та ландшафту	чинний	Ні
25	Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary context (UN-ECE) (The EIA Espoo Convention) Espoo, 25.2.1991	Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо)	чинна	Так

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
26	Cooperation Agreement for the Protection of the Coasts and Waters of the North-East Atlantic against Pollution (LISBON Agreement) Lisbon, 17.10.1990	Угода про співпрацю для захисту узбережжя та вод Північно-Східної Атлантики від забруднення (Лісабонська угода)	-	Ні
27	Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their disposal (Basel Convention) Basel, 22.3.1989	Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням	чинна	Так
28	Convention for the protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes (Council of Europe) Strasbourg, 18.3.1986	Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей	чинна	Ні
29	Convention for the Protection of the Ozone Layer (UNEP) (VIENNA Convention) Vienna, 22.3.1985	Віденська конвенція про захист озонового шару.	чинна	Так
30	Protocol to the Convention for the Protection of the Ozone Layer on Substances that deplete the Ozone Layer (MONTREAL Protocol), as amended Montreal, 16.9.1987	Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар	чинний	Так ⁴⁸
31	Agreement for cooperation in dealing with pollution of the North Sea by oil and other harmful substances (Bonn Agreement) Bonn, 13.9.1983	Договір про співпрацю з питань забруднення Північного моря нафтою та іншими шкідливими сполуками (Боннський договір)	чинний	Ні
32	Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CAMLR Convention) Canberra, 20.5.1980	Конвенція про збереження антарктичних живих ресурсів	чинна	Так
33	Convention on Long-range Transboundary Air Pollution (CLRTAP) (UN-ECE) Geneva, 13.11.1979	Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинна	Так

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
34	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution concerning long-term Financing of the Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe (EMEP) Geneva, 28.9.1984	Протокол до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 року про довгострокове фінансування спільної програми спостереження й оцінки поширення забруднювачів повітря на великі відстані в Європі (ЄМЕП)	чинний	Так
35	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution concerning the control of emissions of Nitrogen Oxides or their transboundary fluxes (NOX) Sofia, 31.10.1988	Протокол про обмеження викидів окислів азоту або їх транскордонних потоків до Конвенції 1979 року про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинний	Так
36	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution concerning the further reductions of Sulphur Emissions (SO2) Oslo, 14.6.1994	Протокол про подальше скорочення викидів сірки до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинний	Ні
37	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution on Heavy Metals Aarhus, 24.6.1998	Протокол про подальше скорочення викидів сірки (з поправками 2012 року) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинний	Ні
38	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution on Persistent Organic Pollutants (POPs) Aarhus, 24.6.1998	Протокол про стійкі органічні забруднювачі (з поправками 2009 р.) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинний	Ні
39	Protocol to the Convention on long-range Transboundary air pollution to abate acidification, eutrophication and ground-level ozone Gothenburg, 30.11.1999	Протокол про боротьбу з підкисленням, евтрофікацією та приземним озonom (з поправками 2012 р.) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані	чинний	Ні

№	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
40	Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Council of Europe) Bern, 19.09.1979	Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі	чинна	Так
41	Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS) (UNEP) Bonn, 23.6.1979	Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин	чинна	Так
42	Convention for the protection of the Mediterranean Sea against pollution (BARCELONA Convention) (UNEP), as amended Barcelona, 16.02.1976	Конвенція про охорону Середземного моря від забруднення (1976, Барселонська конвенція)	чинна	Ні
43	Amended as: Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean (BARCELONA Convention) (UNEP) 10.06.1995	Нова редакція Барселонської конвенції: Конвенція про захист морського середовища та прибережного регіону Середземномор'я (1995)	чинна	Ні
44	Protocol for the prevention of pollution of the Mediterranean Sea by dumping from ships and aircraft (Dumping Protocol) as amended Barcelona, 16.02.1976	Протокол про охорону Середземного моря від забруднення внаслідок захоронення повітряних та морських суден	чинний	Ні
45	Amended as: Protocol for the Prevention and Elimination of Pollution in the Mediterranean Sea by Dumping from Ships and Aircraft or Incineration at Sea 10.06.1995	Нова редакція Протоколу про охорону Середземного моря від забруднення внаслідок захоронення повітряних та морських суден: Протокол про попередження та боротьбу із забрудненням Середземного моря внаслідок захоронення повітряних та морських суден або спалювання на морі	-	Ні
46	Protocol concerning co-operation in combating pollution of the Mediterranean Sea by Oil and Other Harmful Substances in cases of emergency (Emergency protocol) Barcelona, 16.02.1976	Протокол про співробітництво у боротьбі зі забрудненням Середземного моря нафтою та іншими шкідливими речовинами у аварійних ситуаціях	чинний	Ні

No	Назва, дата укладання	Назва українською мовою	Статус	Україна
47	Protocol concerning co-operation in preventing pollution from ships and, in cases of emergency, combating pollution of the Mediterranean Sea (Prevention and Emergency Protocol) Malta, 25.01.2002	Протокол про співпрацю у попередженні забруднення із суден та, у випадках аварій, боротьбі із забрудненням Середземного моря	чинний	Ні
48	Protocol for the protection of the Mediterranean Sea against pollution from land-based sources (Land-Based Sources Protocol), as amended Athens, 17.05.1980	Протокол про охорону Середземного моря від забруднення із наземних джерел	чинний	Ні
49	Amended as: Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources and Activities 08.03.1996	Нова редакція Протоколу про охорону Середземного моря від забруднення із наземних джерел: Протокол про охорону Середземного моря від забруднення з наземних джерел та видів діяльності	чинний	Ні
50	Protocol to the Barcelona Convention concerning specially protected areas of the Mediterranean Sea (Special Protected Areas Protocol) Geneva, 03.04.1982	Протокол до Барселонської конвенції про особливі природоохоронні території Середземного моря	чинний	Ні
51	Amended as: Protocol concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean (Special Protected Areas Protocol) Barcelona, 10.06.1995	Нова редакція Протоколу до Барселонської конвенції про особливі природоохоронні території Середземного моря: Протокол про спеціальні природоохоронні райони та біологічне різноманіття Середземномор'я	чинний	Ні
52	Agreement on the Protection and Sustainable Development of the Prespa Park Area Pyli, 2.02.2010	Угода про охорону та сталий розвиток території парку Преспа	-	Ні
53	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES Convention) Washington, 03.03. 1973	Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Конвенція CITES)	чинна	Так
54	Minamata Convention on Mercury Minamata, 10.10.2013	Мінаматська конвенція про ртуть	чинна	Ні

Основні директиви та регламенти ЄС у природоохоронній сфері

№	Назва акту
<i>у сфері горизонтального законодавства</i>	
1	Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація);
2	Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище
3	Директива 2004/35 про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків шкоди, завданої довкіллю
4	Директива 2008/99/ЄС про кримінально-правову охорону довкілля
5	Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС
6	Директива 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя
7	Директива 2007/2/ЄС про створення Інфраструктури просторової інформації у Європейському Співтоваристві (INSPIRE)
<i>у сфері якості повітря</i>	
8	Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи
9	Директива 2004/107/ЄС про арсеній, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі
10	Директива (ЄС) 2016/2284 про скорочення національних викидів певних забруднювачів атмосферного повітря
11	Директива № 2016/802/ЄС про зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива (кодифікація)
12	Директива 94/63/ЄС про контроль викидів летких органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ бензину та при його транспортуванні з терміналів до сервісних станцій
13	Директива 2009/126/ЄС про рекуперацію випарів бензину на Етапі II під час заправки транспортних засобів на автозаправних станціях
<i>у сфері управління відходами та ресурсами</i>	
14	Директива про відходи (2008/98/ЄС)
15	Директива про батареї та акумулятори (2006/66/ЄС)
16	Директива про відходи видобувної промисловості (2006/21/ЄС)
17	Директива про упаковку та відходи упаковки (94/62/ЄС)
18	Директива про зменшення впливу деяких пластикових виробів на довкілля (2019/904)
19	Директива про відходи електричного та електронного обладнання (2012/19/ЄС)
20	Директива про обмеження використання певних небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні (2011/65/ЄС)

21	Директива про осад стічних вод (86/278/ЄЕС)
22	Директива про видалення PCBs/PCTs (96/59/ЄС)
23	Директива про транспортні засоби, термін експлуатації яких завершився (2000/53/ЄС)
24	Директива про затвердження типу автомобільних транспортних засобів щодо їх придатності до повторного використання, переробки та утилізації (2005/64/ЄС)
25	Регламент щодо переробки суден (1257/2013)
26	Директива про портове приймальне обладнання для здавання відходів із суден (2019/883)
27	Директива про захоронення відходів (1999/31/ЄС)
28	Регламент про перевезення відходів (1013/2006)
у сфері якості води та управління водними ресурсами	
29	Рамкова водна директива 2000/60/ЄС
30	Директива 2008/105/ЄС про встановлення стандартів екологічної якості у сфері водної політики
31	Директива 2006/118/ЄС про захист ґрунтових вод від забруднення та виснаження;
32	Директива 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплення;
33	Директива 2006/7/ЄС про управління якістю вод, призначених для купання ;
34	Регламент (ЄС) № 2020/741 про мінімальні вимоги щодо повторного використання води
35	Директива 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод
36	Директива 91/676/ЄС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел
37	Директива (ЄС) 2020/2184 про якість води, призначеної для споживання людиною;
38	Директива Ради 2013/51/Євратом про встановлення вимог до захисту здоров'я населення щодо радіоактивних речовин у воді, призначеній для споживання людиною
39	Директива 2008/56/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища
у сфері охорони природи	
40	Директива 2009/147/ЄС про захист диких птахів
41	Директива 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни
42	Регламент (ЄС) № 3254/91 про заборону використання в межах Співтовариства капканів та ввезення до Співтовариства шкурок та продукції, яку виготовлено з певних видів диких тварин, з тих країн, де лов таких тварин здійснюється із застосуванням капканів або методів вилову, які не відповідають стандартам гуманних методів вилову тварин
43	Директива 1999/22/ЄС щодо утримання тварин у зоопарках
44	Регламент (ЄС) № 338/97 про захист видів дикої флори та фауни шляхом регулювання торгівлі ними
45	Директива 83/129/ЄЕС про імпорт у держави-члени шкур окремих тюленят та продукції з них
46	Регламент (ЄС) № 348/81 про єдині правила імпорту продукції з китів чи інших китоподібних

47	Регламент (ЄС) № 1007/2009 про торгівлю продукцією з тюленів
48	Регламент (ЄС) № 1143/2014 про попередження та управління інтродукцією та поширенням інвазійними чужорідними видами
49	Регламент (ЄС) № 995/2010, яким встановлюються зобов'язання операторів, які розміщують деревину та деревинні товари на ринку
50	Регламент (ЄС) № 2173/2005 про встановлення системи ліцензування FLEGT для імпорту деревини у ЄС, так званий регламент FLEGT
у сфері промислового забруднення	
51	Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди
52	Директива (ЄС) 2015/2193 про обмеження викидів певних забруднюючих речовин у атмосферне повітря від середніх спалювальних установок
53	Директива 2012/18/ЄС про контроль за загрозами значних небезпек, пов'язаних з небезпечними речовинами (Seveso III)
54	Директива 2004/42/ЄС про обмеження викидів летких органічних сполук за рахунок використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продукції полірування транспортних засобів та внесення змін і доповнень до Директиви 1999/13/ЄС
55	Регламент (ЄС) № 1221/2009 про добровільну участь організацій у схемі екоменеджменту та аудиту (EMAS) Співтовариства
56	Регламент (ЄС) № 66/2010 про знак екомаркування
57	Регламент (ЄС) № 166/2006 про запровадження Європейського реєстру викидів та переносу забруднювачів
у сфері хімічних речовин	
58	Регламент (ЄС) № 1272/2008 про класифікацію, маркування та пакування речовин і сумішей
59	Регламент (ЄС) № 1907/2006 про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин (REACH), яким засновується Європейське агентство хімічних речовин
60	Регламент (ЄС) № 2019/1021 про стійкі органічні забруднювачі
61	Директива 87/217/ЄЕС про попередження та зменшення забруднення довкілля азбестом
62	Регламент (ЄС) № 528/2012 про доступність на ринку та використання біоцидної продукції
63	Регламент (ЄС) № 649/2012 про експорт та імпорт небезпечних речовин
64	Регламент (ЄС) № 2017/852 Європейського Парламенту та Ради про ртуть, та про скасування Регламенту (ЄС) № 1102/2008
65	Директива 2010/63/ЄС про захист тварин, що використовуються для наукових цілей
у сфері шумового забруднення	
66	Директива 2002/49/ЄС про оцінку та управління екологічним шумом
щодо кліматичних цілей та врядування кліматичної політики	
67	Європейський кліматичний закон (Регламент (ЄС) № 2021/1119)
68	Регламент (ЄС) 2018/1999 про врядування Енергетичного Союзу та кліматичні дії
щодо інструментів і механізмів досягнення кліматичних цілей та пом'якшення зміни клімату	
69	Директива про СТВ ЄС (2003/87/ЄС)

70	Регламент розподілу зусиль (2018/842)
71	Регламент ЗЗЗЛГ (2018/841)
72	Директива про геологічне зберігання вуглецю (2009/31/ЄС)
73	Регламент про стандарти викидів CO ₂ для нових легкових автомобілів та фургонів (2019/631)
74	Регламент про стандарти викидів CO ₂ для великовантажних транспортних засобів (2019/1242)
75	Директива щодо інформування про споживання палива та викиди CO ₂ легковими автомобілями (1999/94/ЄС)
76	Директива про якість палива (98/70/ЄС)
77	Регламент щодо моніторингу, звітності та верифікації викидів CO ₂ від морського транспорту (2015/757)
щодо регламентації окремих речовин та парникових газів	
78	Регламент про F-гази (517/2014)
79	Директива про викиди від систем кондиціонування повітря в автотранспортних засобах (2006/40/ЄС)
80	Регламент про озоноруйнівні речовини (1005/2009)